

Ondernemend Breda

TERUGBLIK OP ONZE AMBITIE

In 2019 hebben we een economische visie weggelegd die meer dan ooit is gericht op vernieuwing. De noodzaak hiervoor is de afgelopen jaren alleen maar groter geworden. Onze economie kan in de toekomst alleen relevant en concurrerend zijn als ze meebeweegt met geopolitieke ontwikkelingen, toenemende klimaateisen, technologische ontwikkelingen en de vraag naar maatschappelijke relevantie. Als overheid vervullen we hierbij deels een faciliterende rol en nemen we deels het voortouw.

Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Breda wil excelleren op het vlak van toegepaste technologie en creativiteit (TT&C). We werken vanuit 3 programmalijnen om deze *new economy*-bedrijven verder te versterken en om hun kennis en kunde in te zetten om het brede mkb mee te nemen in de noodzakelijke vernieuwingen. Zo willen we meer talent aan onze stad binden. In 2022 hebben we volop initiatieven ontplooid en zijn we erin geslaagd om Breda meer te profileren als stad van technologie en creativiteit.

In februari ging de *startup incubator* B'WISE van start. Daar zijn in de loop van het jaar 25 startup-ondernemers gevestigd, die begeleiding en huisvesting op maat kregen. Daarnaast stimuleert B'WISE cross-sectorale ontmoetingen voor succesvolle innovaties en is het dé huiskamer van het Innovatieve Start-up Ecosysteem West-Brabant. We werken samen met Avans Hogeschool, BUas, BOM, Braventure en REWIN. Daarnaast hebben we in 2022 een aantal commerciële partners aangetrokken. De behoefte en animo voor B'WISE bleek groot. Daarom gaan we in 2023 zorgen voor een tweede etage.

De grote projecten leverden ook in 2022 een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van Breda. De aankoop van 't Zoet en de rijksgebouwen voor de grootschalige woningbouwlocaties waren een grote impuls voor de stad. Deze fysieke investeringen leveren een bijdrage aan onze economie. In de programma's Gasthuisvelden en CrossMark gaan projecten in uitvoering. De rijkssubsidie voor de grootschalige woningbouwlocatie CrossMark is een belangrijke impuls voor de komende 10 jaar. Dat geldt ook voor de bijdrage voor het programma Centrum Oost (voorheen bekend als 'Oostflank'). Het project Nieuwe Mark is volop bezig en daarmee realiseren we een van de grootste verbeteringen en investeringen in de stad. Nieuw binnen de grote projecten is de programma-aanpak Bavel. Samen met het dorp zijn we gestart met de uitwerking van nieuwe woon-, werk- en recreatielocaties.

De erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst' is uitgewerkt als een brede benadering van ons erfgoed, met als doel een Collectie Breda.

De Kracht van Toegepaste Innovatie

Met dit programma jagen we vernieuwing en innovatie aan. Daarbij kijken we ook naar de maatschappelijke impact daarvan. Innovatie aanjagen betekent ook: keuzes maken. Je kunt immers niet overal goed in zijn en we streven als stad naar een herkenbaar profiel. In onze keuzes kijken we vooral naar het economisch en maatschappelijk belang, naar de basis die er al ligt, naar de energie bij het bedrijfsleven en naar de specialisaties bij onze kennisinstellingen. Dit heeft geleid tot 3 kernclusters: Breda Robotics, Breda GameCity en Breda Circulair. Daarnaast loopt er nog een verkenning naar artificial intelligence (AI) en data. Deze kernclusters zijn Triple Helix (ondernemers, onderwijs en overheid) samenwerkingsverbanden, waar wordt geïnoveerd en ontwikkeld, waar studenten in een hybride leeromgeving werken aan opdrachten uit het bedrijfsleven en waar het MKB wordt geïnspireerd om met nieuwe technologie aan de slag te gaan. We hebben 2022 gebruikt om het ecosysteem voor innovatie en ondernemerschap meer te verbinden en boekten concrete resultaten bij de ontwikkeling van het Innovatiedistrict Breda.

Ondernemen met lef

Het ondernemerschap van startende bedrijven verbeterde in 2022 dankzij de programma's Business Coach Breda en B'WISE. Jonge bedrijven die wilden doorgroeien, kregen begeleiding en het aantal arbeidsplaatsen bij deze bedrijven steeg. Veel ondernemers vanuit het brede mkb verdiepten zich in digitalisering en verduurzaming. Zij volgden workshops en zetten de volgende stap met de hulp van een adviseur of een expertbedrijf. Daarbij lag extra nadruk op het gebruik van data. Mkb'ers verduurzaamden hun businessmodel dankzij de inzet van studententeams. Meerdere innovatieprojecten kregen steun vanuit de subsidie Toegepaste Technologie en Creativiteit. We koppelden talent aan het bedrijfsleven door samenwerkingsprojecten met het onderwijs en hybride leeromgevingen. In 2022 deden we onderzoek naar het lokale landschap van impact-ondernemers en organiseerden we een succesvol event Impact Breda, samen met Betrokken Ondernemers Breda.

Verrassende stad

We hebben in 2022 continu de aantrekkingskracht van Breda vergroot. Dat deden we samen met Breda Marketing, het onderwijs en ondernemers langs de lijnen 'vitale stad', 'unieke stad met beleving' en 'gastvrij en creatief'. Erfgoed is een onderdeel van de aantrekkingskracht van Breda. In samenwerking met onder andere de citymarketingorganisatie en de erfgoedorganisaties werken we aan de informatievoorziening voor bewoners en bezoekers.

Ondanks de coronabeperkingen hebben we met verschillende partners in de stad hard gewerkt om Breda aantrekkelijk te houden. De aandacht voor dichtbij en lokaal is gebleven en we hebben ons ingezet om de Vuelta tot een succes te maken. De grote aandacht voor Breda in de aanloop naar dit wielerevenement hebben we benut om de langlopende verhaallijn Royal Roots te lanceren, in samenwerking met het Prado.

Toen alle beperkende maatregelen werden opgeheven, hebben we ons volledig ingezet om alle evenementen zo goed mogelijk te laten opstarten en het aantal aanvragen beheersbaar te houden.

Digitalisering

Mindware

We zijn gestart met een stedelijk ethisch team om in samen te leren over ethische vraagstukken. In het team zitten onder andere vertegenwoordigers van het ziekenhuis, woningcorporaties en hogescholen. Voor de samenwerking op Hazeldonk hebben we specifiek voor het drone project een sessie ethiek georganiseerd. Doel hiervan was het gesprek organiseren en faciliteren over digitalisering en technologie in het publieke domein. Voor de stad zijn er bewustwordingssessies georganiseerd op diverse digitale thema's onder de vlag van "Bredata, talk of the town". Ook is Breda koplopergemeente vanuit de alliantie "digitaal samenleven" samen met diverse partners uit het bedrijfsleven en het ministerie. Hierbij worden partners samen gebracht om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan met de digitale ontwikkeling.

Hardware

Momenteel heeft zo'n 50-60% van de 85.000 woonadressen in Breda de mogelijkheid gekregen om aangesloten te worden op glasvezel. Delta Fiber heeft op 19 bedrijventerreinen de behoefte geïnventariseerd en is begonnen met de uitrol van het netwerk.

Software

We hebben ons netwerk flink uitgebreid met nationale en Vlaamse partijen. We hebben deelgenomen aan de World Smart City Expo, zijn intensief betrokken bij enkele City Deals en onderzoeken met de Future City Foundation een Vlaams-Nederlands kennisnetwerk.

Orgware

We hebben pilots uitgevoerd op het gebied van datawarehousing (het opslaan van data in de eigen organisatie waarbij een veilige en verantwoorde uitwisseling met interne en externe partijen mogelijk is). We hebben ervaring opgedaan met FiWare en een pilot uitgevoerd met de groenindex rondom groenbeleving.

Proeftuinen

Binnenstad

In 2022 hebben we onze inzage in de toegankelijkheid van de binnenstad verder verbeterd. Via data meten we privacyproof de aantallen en de samenstelling van het bezoek aan de binnenstad. Deze informatie delen we met belanghebbenden als beleidsinstrument en als inzichtsmiddel.

Toegankelijkheid

We hebben voor Bredaphoto en de Singelloop een app ontwikkeld: de BBA (Bereikbaar Breda Applicatie). Begin 2023 is de BBA Kielegat uitgekomen, die mensen met een beperking helpt om op een toegankelijke manier naar de binnenstad te komen.

Bijdrage aan gemeentelijke opgaven

We hebben aansluiting gevonden bij grote projecten als 't Zoet en Centrum Oost.

Bedrijventerreinen

Werklocaties zijn van grote waarde voor de werkgelegenheid en welvaart voor onze stad en de regio. We hebben de Samenwerkingsovereenkomst Hazeldonk ondertekend met 5 externe belanghebbenden. Op basis daarvan starten we

projecten op de gebieden ondermijning, veiligheid, parkeren, calamiteitenverlichting en control tower. Hiervoor maken we gebruik van technieken als kunstmatige intelligentie en drones. Voor deze laatste toepassing werken we samen met onder meer de landsadvocaat en het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Smart City Monitor

We werken binnen het Europese project Smart City Monitor samen met onder meer de gemeente 's-Hertogenbosch, JADS (Jheronimus Academy for Data Science) en BUAs. Dit heeft geleid tot nieuwe inzichten op het gebied van data die we kunnen inzetten voor onze gemeentelijke opgaven, zoals de herinrichting van Centrum Oost.

Wonen

We zijn betrokken bij een woningbouwopgave op het voormalige Hero-terrein, waarbij we meedenken over het meetbaar gezond inrichten van de openbare ruimte.

Digital Twin

De digital twin geeft informatie over de binnenstad en de inlopers ernaartoe op het gebied van mobiliteit, drukte en toegankelijkheid. Diverse gemeentelijke afdelingen maakten hier in 2022 gebruik van.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Begin 2022 waren er nog veel coronamaatregelen van kracht en de gevolgen daarvan voor inwoners, bedrijven en (cultuur)instellingen waren groot. Het was toen nog onduidelijk of deze situatie het hele jaar zou duren of dat er na eventuele versoepelingen extra aanvullende ondersteuning nodig zou zijn voor de opstart van de bedrijvigheid en de culturele sector. Achteraf bleek dat het hervatten van de normale bedrijfsvoering na corona sneller ging dan verwacht. Het virus hield zich bovendien gedeisd, waardoor de geplande ondersteuningsmaatregelen niet allemaal nodig bleken te zijn.

De kracht van toegepaste innovatie

Ecosysteem

In 2022 organiseerden we samen met marktpartijen diverse activiteiten om sleutelspelers én vraag en aanbod te verbinden voor de implementatie van nieuwe technologie. We organiseerden Act Now, het festival innovatie en creativiteit en themasessies op het gebied van data, VR/AR en customer experience.

Proeftuinen

AI Hub: In 2022 voerden we samen met BUAs, Avans Hogeschool en REWIN West-Brabant een verkenning uit naar een zelfstandig AI-cluster in West-Brabant. Voorlopige conclusie: het is vooralsnog verstandig om vooral de verbinding te zoeken met organisaties als Brainport en JADS.

Stichting Breda Robotics: Een belangrijk speerpuntcluster is Breda Robotics. In 2022 werkten we hard aan de verdere uitbouw hiervan. Het aantal partnerbedrijven is gestegen naar 16. Naast Avans Hogeschool is ook Curio aangesloten. We hebben een aantal geslaagde events georganiseerd, waarbij talent in contact is gekomen met het bedrijfsleven. We hebben een grote Interreg-subsidie aangevraagd voor agrorobotisering. Een groot aantal mkb'ers is geholpen met vraagstukken op het gebied van robotisering.

Breda Circulair

- Afgelopen jaar konden we Breda Circulair (BC) voor 4 jaar continuïteit bieden door een langjarige subsidie met tussenevaluaties. Samen zijn we een onderzoek gestart dat een goede basis biedt voor hun plannen voor de langere termijn. Afgelopen jaar organiseerden we diverse gezamenlijke activiteiten, zoals een event in de Week van de Circulaire Economie, het SustainABLE-project (2 keer, in samenwerking met Avans Hogeschool) en de Circular Economy Summit en Circular Business Challenge (begin 2023). BC organiseerde zelf ook nog een FuturePROEF-diner en enkele kleine workshops. Ze werkten aan de uitbreiding van het ecosysteem en de versteviging van hun positie in de stad.
- We hebben STEK geholpen met het doorzetten van hun concept op deze locatie. Daarnaast draaiden we met STEK en Afvalservice een pilot om ingeleverd afval te redden van de afvalberg door dit aan 15 ondernemers op STEK aan te bieden (van tuinstoelen en apparaten tot hout en Ip's). Deze pilot is afgerond en krijgt een vervolg in 2023.
- Met de RWB dachten we mee over het regionale programma voor circulariteit.

- Met REWIN dachten we mee over hun uitvoeringsprogramma.
- Verder reikten we afgelopen jaar weer De Groene Pluim uit in Breda (Satelliet Meubelen) en werkten we mee aan het succesvolle jubileumevent in Breda bij Satelliet Meubelen/Inspirium.

Stichting Game City

Het hoofdprogramma van Breda Game City is verder geformaliseerd in 4 programmalijnen: community building, ondernemerschap, een videogame-hub en acquisitie. Cruciaal voor de verdere uitbouw van dit cluster was de ondertekening van de intentieverklaring tussen de provincie, de gemeente Breda, BUAs en Ubisoft (in december 2022). Breda Game City nam deel aan de Gamescom in Keulen, wat leidde tot de nodige publiciteit. Dynasty Esports en Breda Game City organiseerden op 14 december de eerste Breda Esports Conferentie (BEC2022).

ITech Breda

Voor het IT-cluster in Breda lag de nadruk in 2022 op het aantrekken en binden van talent. Onder de werktitel IT Aanvalsplan werkten we samen met marktpartijen en het onderwijs een aanpak uit, die in 2023 wordt uitgevoerd.

Innovatiedistrict

We voerden een verdere verkenning uit voor het Innovatiedistrict en in het bijzonder de realisatie van de TT&C-hotspot in de buurt van de Slingerweg. Dit waren de belangrijkste uitkomsten:

- Inzicht in de accentverschillen voor de verschillende deelgebieden binnen het Innovatiedistrict.
- Een goede samenwerking en afstemming met de ontwikkeling van 't Zoet.
- De gemeente huurt sinds eind 2022 een bedrijfshal aan de Slingerweg zodat ondernemers uit de TT&C-doelgroep zich hier mogelijk kunnen vestigen.
- De planontwikkeling voor het gebied Slingerweg wordt in 2023 verder uitgewerkt.

Ondernemen met lef

Start en groei, vernieuwing mkb

De mkb-deal West-Brabant werd verlengd en liep in heel 2022 door. De nadruk lag daarin vooral op het thema Digitalisering. Doordat de deal doorliep, is er nog geen Digital Alliance gestart. Het programma Datacoaches ging in 2022 van start en hieraan namen diverse Bredase ondernemers deel. Met Avans Hogeschool, BUAs en Curio zijn we de Digiwerkplaats mkb gestart, waarbij studenten ondernemers helpen met digitale vraagstukken. Om een duurzaam businessmodel te ontwikkelen, deden diverse ondernemers een beroep op de kennis van studenten van SustainABLE. Daarvoor waren vouchers beschikbaar. Daarnaast zijn mkb'ers verbonden aan Breda Circulair, bijvoorbeeld vanuit de horeca om afvalstromen te verminderen. Business Coach Breda hielp honderden ondernemers met coaching, workshops en coronagesprekken. Het B'WISE-programma hielp start-ups om hun innovaties te vermarkten. Daarbij namen een kleine 20 bedrijven hun intrek in de nieuwe incubator in Breda.

Dienstverlening van de gemeente

In 2022 hebben we 2 interne accountmanagers toegevoegd aan het Ondernemersteam. Daardoor kunnen we meer ondersteuning en dienstverlening bieden aan alle ondernemers en sectoren in Breda. De accountmanagers en acquisiteurs kregen meer ruimte om bedrijven in de TT&C-doelgroep proactief te benaderen. Hierdoor konden ze meer begeleiding bieden op thema's als innovatie, digitalisering, duurzaamheid, arbeidsmarkt en internationalisering. Doordat ze beter zichtbaar waren, ontstonden er nieuwe verbindingen tussen bedrijven en werd het ecosysteem versterkt, zoals bijvoorbeeld Breda Game City. De zichtbaarheid, inzet en dienstverlening van de accountmanagers wordt door ondernemers zeer gewaardeerd.

We hebben een samenwerkingsverband afgesloten tussen NAC Breda, KHN Breda en BredaBusiness (de gemeente Breda): Breda Horeca. Daarmee willen we actuele vraagstukken samen aanpakken en laagdrempelig met elkaar in contact blijven. Ieder jaar organiseren we minstens 5 activiteiten en we ontwikkelen een incentivesysteem.

BredaBusiness versterkte de profilering van Breda als dé internationale hotspot voor TT&C. Ze boden ruimte aan ondernemersverhalen, nieuws en bijeenkomsten over diverse actuele thema's op regionaal, nationaal en internationaal vlak. Ze zetten daarnaast effectieve marketing en communicatie in voor bedrijven, ondernemers, talenten en partners.

BredaBusiness bood inspiratie en praktische handvatten om het traditionele mkb te vernieuwen. Dat deden we samen met het onderwijs, ondernemers en de overheid. Zo hebben we partijen bij elkaar gebracht rondom het thema Duurzaam Ondernemen. We zetten de kracht van de regionale media in om onze unieke propositie te versterken. Verder waren we partner bij (internationale) evenementen, zoals de Vuelta 2022 en Breda voor Oekraïne. Via een dashboard kunnen we onze strategie evalueren en waar nodig aanscherpen.

Toegepaste Technologie en Creativiteit

De subsidie voor Toegepaste Technologie en Creativiteit is deels niet uitgegeven. In juli 2022 is de verordening aangepast: er is een meerjarensubsidie toegevoegd voor 4 innovatieclusters en het budget is opgehoogd. Eén cluster (Data/AI) is echter niet van start gegaan in 2022. Voor de projectsubsidies hebben we in het najaar weinig aanvragen ontvangen. Dit onderdeel evalueren we vóór 1 juni 2023.

Verrassende Stad

Vitale Stad

- We hebben de detailhandelsvisie vastgesteld en werken nu aan het uitvoeringsprogramma.
- In overleg met onze partners hebben we de besluitvorming over het horecabeleid uitgesteld. Wel is er in december een eerste bespreking geweest over de sluitingstijden voor de nachthoreca. De besluitvorming voor het horecabeleid vindt plaats in 2023.
- Breda Marketing presenteerde haar meerjarenstrategie in het najaar. Dat leidde tot besluitvorming over een nieuwe meerjarige uitvoeringsovereenkomst. De marketing richting bedrijven en talenten heeft hierin een volwaardige plaats gekregen.
- We werken samen met Regio West-Brabant en de West-Brabantse marketingorganisaties aan de opgave om als (toeristische) regio beter zichtbaar te zijn bij bewoners en bezoekers.
- Het subsidiebudget voor evenementen is ook in 2022 veel minder aangesproken vanwege corona. Hoewel evenementen vanaf eind februari weer toegestaan waren, hadden veel evenementen geen risico genomen en waren ze (nog) niet aan het voorbereiden. Daardoor hebben vooral evenementen die in het voorjaar plaatsvonden hun plannen niet of in afgeslankte vorm uitgevoerd.

Unieke stad met beleving

In 2022 lanceerden wij de verhaallijn Royal Roots. Daarmee willen we ons koninklijke verleden op een eigentijdse manier vertellen. Samen met Breda Marketing, het Stedelijk Museum en het Prado Museum organiseerden we, vooruitlopend op de Vuelta, de buitenexpositie 'Prado on the streets'.

Gastvrij en creatief

In het najaar stond het festival Popmonument in het teken van Royal Roots. Daarbij zijn onze koninklijke verhalen gekoppeld aan muziekoptredens. Ook digitaal vertellen we het verhaal. Op social media en via www.royalroots.nl.

- We zijn begonnen om het oude stadhuis op een passende manier aan te lichten. Zo behoudt het gebouw ook in de avond en nacht zijn schoonheid en draagt het bij aan de Grote Markt als prettige verblijfplaats.
- Ook spraken we in 2022 vanuit het illuminatieplan Breda met belanghebbenden en pandeigenaren van de binnenstad om de mogelijkheden te verkennen voor het (beter) verlichten van hun panden. Daarbij is ook verbinding gezocht met de KMA. Zij zijn van plan om enkele van hun panden volgens het illuminatieplan Breda te verlichten. De aanlichting van het stadhuis aan het Stadserf is bijna afgerond en de voorbereidingen voor het aanlichten van nog meer objecten is gestart.
- Mede door een subsidie van de gemeente Breda opende in september 2022 de Onstage Experience. Dit vrijetijdskoncept biedt de bezoekers een dj-beleving in een voormalig leegstaand pand aan de Ginnekenstraat.

- De creatieve route die Breda Marketing heeft ontwikkeld, verbindt het historische centrum op een verrassende manier met het Havenkwartier. Jonge kunstenaars hebben de route nog verrassender gemaakt door hier verschillende creaties aan toe te voegen.

Transformatie Binnenstad

Eind 2021 zijn we begonnen met een gebiedsvisie voor een deel van de Ginnekenstraat. Daarbij werkten we samen met gebouw eigenaren en Stichting Ondernemersfonds Breda. We wilden hiermee een beroep kunnen doen op de landelijke stimuleringsregeling, die in mei 2022 is gepubliceerd. Vooraf hadden we al veelvuldig overlegd met het Rijk. Uiteindelijk was de conclusie dat een aanvraag niet kansrijk was. De voorwaarden waren te strikt en het risico voor de gemeente was te groot. De betrokken partners bleven desondanks enthousiast over de opgestelde integrale visie voor de Ginnekenstraat. Daarom is besloten deze samenwerking voort te zetten met deze partners en uitvoering te geven aan deze visie middels een gebiedsgerichte projectmatige aanpak. De projecten vinden plaats in 2023.

Voor de gehele binnenstad wordt gewerkt aan een integraal uitvoeringsplan binnenstad. Hierdoor ontstaat afstemming en inzicht over initiatieven en projecten in de binnenstad van de verschillende betrokken partners (Stichting Ondernemersfonds Breda, Breda Marketing en VCOB). De verwachting is dat voor de zomer een gezamenlijk uitvoeringsplan wordt opgeleverd met een daaraan gekoppelde overlegstructuur.

Winkelgebieden waar ondernemers of pandeigenaren samenwerken in een vereniging, bedrijven investeringszone (BIZ) of Ondernemersfonds kunnen aanvragen voor initiatieven indienen die bijdragen aan verbetering van het gebied.

Winkelgebieden staan voor een uitdaging met een teruglopend aantal passanten en dalende bestedingen. Dit vereist een betere regie, samenwerking, daadkracht en focus om winkelgebieden toekomstbestendig te houden. In 2022 zijn de eerste initiatieven via cofinanciering afgehandeld, zoals een binnenstadmakelaar, een starterswinkel voor beginnende ondernemers en een gebiedsvisie Ginneken. In 2023 wordt een subsidieregeling impuls gelden beschikbaar gesteld. Hierin kunnen samenwerkingsverbanden in winkelgebieden aanvragen indienen voor eenmalige impuls voor projecten op het gebied van verbetering van (uitstraling van) winkelgebieden.

Internationalisering

Onze propositie op het gebied van TT&C hebben we ook uitgedragen tijdens internationale bezoeken en ontvangsten. We hebben ons onder meer gericht op kansen in Duitsland (zoals de Hannover Messe, Gamescom, CWF'22 en het werkbezoek van staatssecretaris Rapp uit Baden-Württemberg). Daarbij werkten we samen met de provincie en de BOM. In de communicatie hebben we de BredaBusiness-kanalen, de internationale brochure en de promotiefilm ingezet. Daarnaast zijn we vanaf eind 2022 gestart met het verkennen van nieuwe samenwerkingskansen met Vlaanderen. Voor de internationale gemeenschap in Breda hebben we veel (drukbezochte) activiteiten georganiseerd. Dankzij een subsidie van de provincie konden we het LivingIn-programma starten en intensiever samenwerken met Holland Expat Center South.

Talenten aantrekken

In veel sectoren hadden werkgevers te maken met personeelskrapte, die waarschijnlijk nog lang zal aanhouden. In 2022 hebben we ons gericht op het binden en aantrekken van talenten voor de korte en lange termijn. We zijn gestart met het maken van een Actieplan Arbeidsmarkt Breda dat in 2023 gereed zal komen. In de tussentijd werkten we samen met bedrijfsleven en onderwijs verder aan projecten. Onder meer aan een aanpak voor urgente tekortsectoren met projecten als de Doenersacademie en IT aanvalsplan (werktitel). Met de drie onderwijsinstellingen Avans, BUas en Curio startten we de Digitale Werkplaats; hier werken studenten aan vragen van ondernemers op het gebied van digitalisering. Op deze manier komen de studenten ook vroeg in aanraking met bedrijven in Breda. Ditzelfde gebeurt via SustainABLE op het gebied van duurzaamheid. Via de MKB-deal dragen we bij aan een kennis- en opleidingscentrum op het gebied van metaal en mechatronica. Hierdoor is in samenwerking met bedrijven in de sector, Curio en Stichting Vakopleiding Metaal en Onderhoud een nieuwe bedrijfsschool gestart. Deze staat in Oudenbosch, maar leidt zowel studenten op en verzorgt bij- en omscholing voor werkenden. Ook voor de Bredase bedrijven in deze sector.

Werklocaties

Aanbod werklocaties

De doelstelling om continu minimaal 20 hectare beschikbaar te hebben op bestaande en nieuwe bedrijventerreinen, raakt steeds verder uit beeld (Omgevingsvisie Breda 2040). De druk op de bedrijventerreinen wordt steeds groter. In 2022 hebben we een aantal beschikbare kavels op de Werkdonken en het Rithmeesterpark verkocht. Het aanbod van beschikbare kavels is daarmee nog verder teruggelopen. Op 1 januari 2023 was er nog maar 1,5 hectare aan vrij beschikbare kavels.

Nieuwe bedrijventerreinen

Voor de zoeklocaties Steenakker-Noord zijn de eerste aanzetten gemaakt voor het stedenbouwkundig ontwerp en de

verkeersontsluiting van het gebied. Voor dit zoekgebied zijn minder vorderingen gemaakt dan gewenst als gevolg van het ontbreken van een projectleider gedurende een deel van het jaar. De ontsluiting is de belangrijkste randvoorwaarde voor de mogelijke ontwikkeling van het gebied, daar gaan we op inzetten. Om in te kunnen spelen op de uitdagingen van de energietransitie is een onderzoeksvraag geformuleerd voor het in beeld brengen van de mogelijkheden die Steenakker op dit vlak biedt, nu en in de toekomst. Deze energiescan wordt in Q1 van 2023 uitgevoerd.

Voor de locatie Frankenthalerstraat geldt dat deze niet meer beschikbaar lijkt voor marktpartijen. Momenteel loopt er een onderzoek naar de centrale huisvesting van een aantal gemeentelijke diensten. Hiervoor is de Frankenthalerstraat uitdrukkelijk in beeld.

Voor Rithmeesterpark Fase II is vooral gewerkt aan de gebiedsvisie Zuidwest. Naar verwachting komt deze in de loop van 2023 gereed. Net als voor Steenakker-Noord wordt ook hier een energiescan uitgevoerd. Na besluitvorming over deze gebiedsvisie kan gewerkt worden aan de realisatie van het bedrijventerrein. Voor het zoekgebied in Bavel geldt dat in 2022 energie is gezet op de Gebiedsvisie Bavel 2040 waar het zoekgebied voor werken in Bavel onderdeel van uitmaakt.

Kantoren

In 2022 hebben we vooral gewerkt aan de nieuwe kantorenlocatie 5Tracks. Daarnaast hebben we plannen gemaakt voor de uitbreiding van het Bondpark aan de Graaf Engelbertlaan. Deze ontwikkeling maakt ook deel uit van de gebiedsvisie Zuidwest. Voor bestaande kantoren is vooral gewerkt aan de opgave om ze minimaal te voorzien van energielabel C. We hebben OMWB opdracht gegeven om als extra taak vanuit Breda hierop te gaan handhaven. Hierbij is altijd een eerste stap om het gesprek aan te gaan hoe betrokkenen zelf stappen kunnen zetten. We hebben ook bijgedragen aan het transformatieproces van diverse panden.

Bestaande werklocaties

- Ook op bestaande bedrijventerreinen moeten we zorgen voor percelen die opnieuw uitgegeven kunnen worden. Dat gebeurt maar op weinig plaatsen, zoals het parkeerterrein bij de Makro. Op dit moment liggen deze ontwikkelingen in handen van de markt. De gemeente speelt geen actieve rol in de aankoop en heruitgifte van kavels op bedrijventerreinen. Heruitgifte is ingewikkeld en de resultaten kunnen pas op middellange en lange termijn worden geboekt. Daarom is het ook belangrijk dat we nieuwe terreinen aanleggen, vooral omdat we dan ruimte creëren om te schuiven.
- In 2022 hebben we gewerkt aan meer inzicht om de bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken en heruitgifte mogelijk te maken. We zijn gestart met een onderzoek naar een betere benutting van de bestaande bedrijventerreinen. Dat onderzoek ronden we in het eerste kwartaal van 2023 af. Daarnaast hebben we onderzocht hoe we de terreinen toekomstbestendig kunnen maken. Voor De Krogtten hebben we een apart onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor revitalisering. Voor de Druivenstraat en de Kapittelweg zijn we in gesprek met ondernemers om de terreinen toekomstbestendig te maken en de ondernemers te organiseren.
- Voor Hazeldonk is de pilot 'toiletunit' afgerond. Deze voorziening bleek zó succesvol, dat de unit blijft. De gemeente heeft ook een nieuw camerasysteem mede mogelijk gemaakt.
- Voor de Druivenstraat hebben we bijgedragen aan een onderzoek naar de staat van de riolering.
- Op De Krogtten zijn we gestart met een reststromenonderzoek en hebben we een 'kruisvak' aangebracht om het verkeer beter door te laten stromen.
- Voor alle terreinen hebben we een nieuwe groensubsidie beschikbaar gesteld. Daarnaast konden bedrijven gebruikmaken van energiescans.
- We hebben een plan van aanpak opgesteld voor de veiligheid van bedrijventerreinen.
- Voor de Claudius Prinsenlaan zijn we bezig om een nieuw bestemmingsplan op te stellen.
- Voor Steenakker en 3BO zijn de bestaande BIZ'en verlengd.
- We hebben extra aandacht voor informatievoorziening en monitoring, zodat we betere afwegingen kunnen maken over de werklocaties. In 2022 is er een onderzoek uitgevoerd naar de Bredase kantorenmarkt en heeft de provincie prognoses opgesteld voor de werklocaties. Op basis hiervan hebben we een kantorenmonitor opgesteld.

RISICO'S

- Het tekort aan geschikt personeel beperkt de kans op economische groei.
- Het gebrek aan ruimte voor economie kan negatieve gevolgen hebben voor de economische dynamiek en werkgelegenheid, bijvoorbeeld door het vertrek van bedrijven naar elders. Voldoende ruimte voor bedrijventerreinen is immers nodig om werk te bieden aan een groeiende bevolking en het stedelijk systeem goed te laten functioneren.

INDICATOREN

Programma-indicatoren

Indicator Naam: Waardering voor de stad (bezoekers) (Nr. 40)

Omschrijving: Rapportcijfer voor de binnenstad van Breda (gegeven door bezoekers)

Bron: Passantenonderzoek Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
7,9			geen streefwaarde bepaald	

Dit wordt éénmaal per 2 jaar gemeten in de oneven jaren. In 2022 is geen regulier bezoekersonderzoek uitgevoerd onder bezoekers van de binnenstad. Wél is aan inwoners gevraagd naar hun mening over de binnenstad. De inwoners geven de binnenstad een rapportcijfer 8,1. In 2021 was dit een 7,9. De Bredase student waardeert de binnenstad gemiddeld met een 7,6. Dit volgt uit een onderzoek dat in 2022 is gehouden onder studenten naar onder meer hun binding met de stad Breda.

Indicator Naam: Trots op de stad (inwoners) (Nr. 41)

Omschrijving: Percentage inwoners dat (heel) trots is op de stad Breda

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
68	70	73	tenminste handhaven huidige aandeel	73

Het aandeel inwoners dat (heel) trots is op de stad is met 73% gelijk gebleven aan de realisatie van 2021.

Indicator Naam: Economische Barometer (Nr. 42)

Omschrijving: Stand van de Economische Barometer

Bron: Economische barometer Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
7		6,4	6,5	

De definitieve realisatiecijfers zijn op dit moment nog niet beschikbaar. Op basis van de eerste voorlopige cijfers lijkt de eerder bepaalde streefwaarde van 6,5 voor 2022 echter niet te worden gerealiseerd. De economische barometerscore is een samengestelde indicator gebaseerd op ontwikkelingen in onder andere werkgelegenheid, arbeidsmarkt, vastgoedmarkt en consumenten- en producentenvertrouwen. De gemeente stuurt niet rechtstreeks op deze samengestelde indicator. De gemeente stuurt op onderliggende economische thema's.

Indicator Naam: Vestigingsklimaat (Nr. 43)

Omschrijving: Waardering van het vestigingsklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
			minimaal 7	

In 2022 heeft geen brede ondernemerspeiling plaatsgevonden. Daarom ontbreekt een realisatiecijfer voor 2022.

Thema-indicatoren Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

Indicator Naam: Werkgelegenheid Focussectoren (absoluut) (Nr. 2203)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in de focus sectoren toegepaste technologie en creatieve industrie (TT&C)

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
21.900	21.900	22.300	22.200	23.000

In 2022 is de werkgelegenheid in Breda in de focussectoren creativiteit en toegepaste technologie gelijk aan 23.000 banen. Dit is een groei van 3 % ten opzichte van een jaar eerder (22.300 banen). Deze groei is groter dan de streefwaarde voor de groei (2%).

Indicator Naam: Werkgelegenheid Totaal (absoluut) (Nr. 44)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in Breda

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
110.100	109.900	111.800	112.000	113.600

In 2022 is de werkgelegenheid gegroeid met 1,5%. Er was - vanwege corona - rekening gehouden met een gelijkblijvende werkgelegenheid. Voor de komende jaren verwachten we eerst nog een lichte toename (Omgevingsvisie; 2021). In de jaren daarna, als gevolg van een afnemende beroepsbevolking, een stabilisatie van de werkgelegenheid op 110.000 banen.

Indicator Naam: Ondernemersklimaat (Nr. 47)

Omschrijving: Waardering van het ondernemersklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
			7	

In 2022 heeft geen brede ondernemerspeiling plaatsgevonden. Daarom ontbreekt voor 2022 het realisatiecijfer.

Productindicatoren Product Economische zaken

Indicator Naam: Netto arbeidsparticipatie (Nr. 49)

Omschrijving: Percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
71,8	70,4	72	Zie toelichting	73,1

Dit is een landelijk verplichte indicator. De gemeente stuurt niet rechtstreeks op deze samengestelde indicator, maar volgt wel de ontwikkelingen. De netto arbeidsparticipatie (het percentage werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking) ligt in Breda iets hoger dan landelijk gemiddeld en stijgt - met uitzondering van 2020 vanwege corona - al jaren. We zien graag dat de netto arbeidsparticipatie tenminste gelijk blijft.

Productindicatoren Product Acquisitie en accountmanagement

Indicator Naam: Dienstverlening (Nr. 50)

Omschrijving: Beoordeling van de dienstverlening van de gemeente Breda aan ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
			7	

In 2022 heeft geen brede ondernemerspeiling plaatsgevonden waarin de waardering van ondernemers van de dienstverlening is gemeten.

Productindicatoren Product Evenementen

Indicator Naam: Evenementenbeleid (Nr. 51)

Omschrijving: De gemiddelde waardering van Bredase bezoekers voor de evenementen die ze hebben bezocht

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
			geen streefwaarde	7,9

				bepaald
--	--	--	--	---------

In 2022 waardeerden inwoners de evenementen gemiddeld met een rapportcijfer 7,9. Daarbij scoren sportevenementen het hoogste met een gemiddeld rapportcijfer van 8,1. In de coronajaren 2020 en 2021 is dit niet gemeten.

Productindicatoren Product Grondexploitatie bedrijventerreinen

Indicator Naam: ratio aanbod/vraag werklocaties (Nr. 52)

Omschrijving: Verhouding tussen het aantal hectare aan werklocaties dat direct uitgeefbaar is en de vraag naar werklocaties

Bron: team planeconomie Meeteenheid: ratio

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
0,24	0,1	0,1	0,1	0,05

Van de nog beschikbare kavels zijn er het afgelopen jaar weer enkele verkocht. Er is nog steeds geen nieuw aanbod bijgekomen. De realisatiewaarde van deze indicator is daarom verder gedaald.

Indicator Naam: Leegstand (Nr. 53)

Omschrijving: Leegstand (percentage van de voorraad in m2)

Bron: CBS leegstandsmonitor Meeteenheid: %

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
7,8	5,6	5,5	0,5 procentpunt lager dan in 2021	5,3

Met een gerealiseerde waarde van 5,3% is de streefwaarde (daling van de leegstand met 0,5%-punt) niet behaald. Die streefwaarde is echter vastgesteld in 2021 toen de leegstand nog veel hoger was. Inmiddels zitten we in Breda nu op het niveau van frictieleegstand en de leegstand moet niet veel verder meer dalen om voldoende dynamiek in de markt te houden. De frictieleegstand is de leegstand die nodig is om voldoende dynamiek in de vastgoedsector te waarborgen.

Thema Grote projecten in de stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Verbeter Breda

In februari 2022 heeft de gemeenteraad het proces vastgesteld voor de uitwerking van het programma Verbeter Breda. Ook stelde de gemeenteraad € 1 miljoen beschikbaar om initiatieven te steunen die nu al bijdragen aan kanselijkheid en tweedeling tegengaan. Met het actieplan Verbeter Breda hebben we in 2022 diverse initiatieven gesteund. Daarmee hebben we energie vastgehouden in de stad en zijn er diverse projecten uitgevoerd rondom de thema's uit het Pact van Breda deel 1.

Tussen februari en september hebben inwoners en partijen onder leiding van onafhankelijke voorzitters gewerkt aan het Pact van Breda deel 2. Daarin zijn gezamenlijke doelen voor de komende jaren geformuleerd. Na de ondertekening van dit Pact hebben 3 allianties tot eind december gewerkt aan uitvoeringsvoorstellen. De onafhankelijke voorzitters hebben de inbreng eind december opgeleverd. Daarmee maken we in het eerste kwartaal van 2023 het uitvoeringsprogramma Verbeter Breda – Het Pact van Breda deel 3. Onderdeel daarvan is een voorstel voor goed bestuur voor de komende jaren: hoe willen we met partijen in de stad samenwerken en sturen op deze opgave?

Programma Gasthuisvelden

Het programma is nu in de ontwikkel- en realisatiefase. We hebben het programmaplan geactualiseerd en de deelopgaven zijn opgestart. De uitwerking van het masterplan hebben we doorgeschoven naar 2023. Met de Nieuwe Mark zijn we volop bezig. De koopovereenkomst Seelig-Zuid is getekend, waardoor we zeker weten dat het Seeligpark en de Nieuwe Mark fase 3 uitgevoerd kunnen worden. Het placemake-initiatief De Teruggave is volgens planning per 31 december 2022 beëindigd, omdat het gebouw niet langer geschikt te maken was.

Programma Crossmark Breda

De transformatie van de Spoorzone loopt. De ambitie op het gebied van groen en water wordt niet meer vormgegeven als autonoom waterlandschap (de Zoete Delta), maar wordt verweven met de stedelijke bebouwing. Hiermee voorkomen we een

nieuwe ruimtelijke barrière tussen het Havenkwartier en 't Zoet. We werken aan meer hoogstedelijkheid; een hogere dichtheid en een mix van wonen, werken en verblijven - en de nabijheid daarvan voor de bewoners.

't Zoet

- In 2022 hebben we gewerkt aan het Toekomstperspectief 2040 voor 't Zoet. Dit document is door de gemeente en de provincie vrijgegeven voor participatie.
- Een intensief traject van participatie en marktconsultatie heeft ertoe geleid dat mensen bekend zijn met 't Zoet, dat er begrip is voor de ambities en het raamwerk en dat het toekomstperspectief inhoudelijk is verrijkt.
- In de zomer van 2022 hebben we een propositie voorgelegd aan de ministeries van BZK en IenW om een bijdrage te krijgen vanuit het Mobiliteitsfonds om grootschalige woningbouwlocaties te kunnen ontwikkelen. Het Rijk heeft deze propositie gehonoreerd met een bijdrage van zo'n € 49,7 miljoen (inclusief btw) om infrastructurele maatregelen te treffen rondom 't Zoet. Voorwaarde is de bouw van een groot aantal betaalbare woningen (minimaal 50%) tot en met 2030. Zie ook programma 3, thema Grote woonprojecten in de stad.
- Als onderdeel van het haalbaarheidsonderzoek hebben we een groot aantal gebiedsonderzoeken uitgevoerd (zoals bodem, geur, akoestiek, archeologie, wonen, werken, fiscaal, samenwerkingsverbanden en marktbetrokkenheid). Deze onderzoeken zijn medebepalend voor de ontwikkelstrategie en de samenwerkingsstrategie die we nog uit gaan werken met de provincie en andere partners.

Amphia

Het ziekenhuis functioneert volledig op de locatie Molengracht. De laatste voorbereidingen zijn getroffen voor kleinere infrastructurele wijzingen rondom de Hogeschoollaan. Die worden in 2023 uitgevoerd.

Bavel

- Het programma Bavel is opgestart. We hebben flink geïnvesteerd in betere communicatie met het dorp. In een aantal workshops hebben we met elkaar gekeken wat er beter kan en hoe we de samenwerking kunnen verbeteren. Dit heeft geleid tot een afspraak om in cocreatie met het dorp naar een gebiedsvisie toe te gaan werken. Dit proces is in september opgestart. Ook hebben we ervoor gezorgd dat informatie over de ontwikkelingen in Bavel makkelijk terug te vinden is op de site [Samenaandeslagvoorbavel](#).
- Het verenigingsleven kan tijdelijk terecht in de voormalige Spindel. We hebben een besluit genomen over de volgende stap in de ontwikkeling van een nieuwe multifunctionele accommodatie (MFA).
- We hebben de eerste grond aangekocht voor de bouw van woningen in Bavel-West.
- We hebben uitgelegd waarom het nodig is om op termijn een bedrijventerrein te ontwikkelen in Bavel.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Programma Gasthuisvelden

In de zomer van 2022 is het programma Gasthuisvelden weer opgestart. We hebben het programmaplan geactualiseerd, de programmaorganisatie geactiveerd en de uitwerking van onderstaande deelopgaven is gestart:

- Gebiedsontwikkeling Gasthuisvelden (herontwikkeling Gasthuisvelden-West en Seeligpark)
- Versterken en verbinden Fellenoord
- Uitwerking mobiliteitsvraagstukken

Nieuwe Mark

In 2022 zijn we gestart met de uitvoering van het eerste deel van de Nieuwe Mark fase 1. Deze werkzaamheden lopen volgens planning en bestonden uit de sloop van de oude situatie, het uitgraven van de rivier, voorbereidende werkzaamheden aan de fundering voor de lage kade en trappartijen, en het storten van onderwaterbeton. Voor fase 2 zijn we in 2022 gestart met het

opstellen van het definitief ontwerp. Daarnaast hebben we een overeenkomst opgesteld voor de grondaankoop en het ontwerp-bestemmingsplan voor deze fase uitgewerkt.

UWV-locatie The Marker

In 2022 heeft de gemeente het ontwerp van de toekomstige nieuwe openbare ruimte getoetst. De bouwer heeft gewerkt aan de bouwkuip voor de circa 160 woningen.

Voormalige Kadasterlocatie

Het college heeft een besluit genomen over de haalbaarheid van het plan. Vervolgens is de anterieure overeenkomst getekend en hebben we het ontwerp-bestemmingsplan uitgewerkt voor de ontwikkeling van zo'n 100 woningen. De terinzagelegging staat gepland voor begin 2023.

Programma CrossMark Breda

We zijn volop bezig om de samenwerkingsagenda met de provincie uit te voeren. Op het gebied van Groen & Water en Mobiliteit werken we op projectbasis samen. Op het gebied van Verstedelijking komen meerdere projecten samen in de grootschalige woningbouwlocatie CrossMark, met het Havenkwartier en 't Zoet (eigendom van de gemeente en de provincie samen). Door hun grote financiële bijdrage werken we ook samen met het Rijk.

CrossMark-Oost/Stationskwartier

- Het ambitieuze bouwproject 5Tracks met appartementen, kantoren en voorzieningen is volop in uitvoering.
- Het appartementsgebouw van Thes en de Albert Heijn zijn gebouwd en hebben de naam Belcrumpoort gekregen.
- Het appartementengebouw De Hendric is klaar. Het kleinschalige appartementengebouw Baronesse wordt nog gebouwd en vormt de afronding van woonbuurt 3 Hoefijzers-Noord.
- De eerste woningen van Eureka zijn in de verkoop gegaan en de concept-ontwikkelvisie voor De Faam is in het voorjaar van 2023 gereed.
- In 2022 hebben we gewerkt aan de herontwikkeling van de Harley-locatie aan de Stationslaan. Alwel levert in het voorjaar van 2023 een concept-bestemmingsplan aan voor ruim 50 betaalbare woningen.

CrossMark-West/Havenkwartier

- In de Strip liggen 2 erfgoedhallen in het deelgebied Backer & Rueb. Amvest is gestart met de renovatie van de meest westelijk gelegen 'Lamonthal'. Daarnaast wordt er gewerkt aan het bestemmingsplan voor dit deelgebied.
- Voor het deelgebied Klavers Jansen heeft het Consortium Spoorzone Breda het bestemmingsplan voor woningbouw aangeboden voor besluitvorming.
- De Stokvishallen zijn aangepast en de verduurzaming van het Stokviskantoor is gestart. Daarmee is de eerste fase van de transformatie naar het bestendigen van de culturele activiteiten in het Cultuurcluster afgerond. Samen met de partijen in het gebied bereiden we de volgende fase van de transformatie voor.
- Het bouwrijp maken van de Speelhuislaan is eind 2022 aanbesteed en gaat in het voorjaar van 2023 van start.
- Voor de Mobiliteitshub in de Strip is het haalbaarheidsonderzoek voorgelegd voor besluitvorming en door de gemeenteraad in februari 2023 goedgekeurd.
- We kunnen een deel van de woningbouwimpuls van het Rijk inzetten voor de inrichting van de Speelhuislaan en de Mobiliteitshub.
- Per 1 januari 2023 is de regelvrije zone op de kop van het Haveneiland beëindigd. De tijdelijke gebruikers (Pier15, Stek en Belcrum Beach) kunnen het gebruik meer gereguleerd voortzetten om overlast in de omgeving te verminderen.

CrossMark-West/'t Zoet

- Het toekomstperspectief 2040 voor 't Zoet is vrijgegeven voor participatie.
- De campagne via www.tzoet.com heeft veel belangstelling opgeleverd voor de gebiedsontwikkeling en tal van ideeën voor tijdelijkheid en placemaking. Hiervoor organiseren we een prijsvraag.
- Het participatietraject heeft veel belanghebbenden en potentiële marktpartijen geïnteresseerd en betrokken bij de toekomstige ontwikkeling van 't Zoet.
- Bredase Bomen is geland op het terrein van 't Zoet in het kader van placemaking.
- Het Rijk heeft onze propositie gehonoreerd met een bijdrage van € 50 miljoen voor infrastructurele maatregelen in 't Zoet en CrossMark.

Bavel

- We werken samen met het dorp aan de gebiedsvisie Bavel. Die is naar verwachting begin april 2023 klaar.
- Het college wil de multifunctionele accommodatie verder uitwerken op de locatie aan de Lange Vore. De gemeenteraad heeft in februari 2023 een besluit genomen over het benodigde voorbereidingskrediet.
- De woningbouw in Bavel-West is verder voorbereid. We hebben de eerste grond aangekocht. De onderhandelingen met andere grondeigenaren zijn in volle gang.
- Na de gebiedsvisie pakken we het nieuwe bedrijventerrein en de woningbouw in Bavel-Zuid verder op.

RISICO'S

CrossMark

Voor de Strip (eerste fase uitvoering Havenkwartier) zien we belangrijkste risico's op het gebied van het cultuurproject. De gezamenlijke ambitie met de culturele instellingen heeft nog niet geleid tot een haalbaar plan. Verder zien we risico's bij de uitvoering van een HUB (collectieve parkeervoorziening op afstand van diverse functies) en door de stijging van de bouwkosten.

Bavel

Het programma Bavel is opgestart. Het grootste risico daarbij is het stikstofdossier. Alle ontwikkelingen brengen een stikstofdepositie met zich mee. Uit de eerste berekeningen blijkt dat dit niet is op te lossen met intern salderen. We zullen extra stikstofruimte moeten inkopen. Dit nemen we mee in de ontwikkelvisie voor het programma. De risico's voor de verschillende deelprojecten worden meegenomen in de uitwerking daarvan.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Dynamische stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Corona

De culturele sector kwam dankzij middelen vanuit het Rijk niet tot stilstand. De sector heeft zich goed hersteld, maar de bezoekerscijfers zijn nog altijd niet terug op het niveau van 2019. Het aantal exposities en voorstellingen blijft ook achter, al is ook daar een inhaalslag gemaakt. Instellingen hebben wel vaak vernieuwingen doorgevoerd in hun bedrijfsvoering, marketing, publieksbereik en inhoudelijke programmering. Dat maakt de sector wendbaarder en weerbaarder.

Cultureel erfgoed

In 2022 hebben we gewerkt aan alle thema's van de erfgoedvisie:

- Het versterken van de beleving van het erfgoed en het vergroten van de toegankelijkheid ervan voor bewoners en bezoekers.
- Zo veel mogelijk kennis vergaren over het Bredase erfgoed en deze delen met de stad.
- Zorgvuldig behoud, beheer en bescherming van ons erfgoed.
- Erfgoed als onderlegger voor (her)ontwikkeling van de fysieke leefomgeving.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Cultuur

Medio februari 2022 werd de laatste coronalockdown opgeheven en werden de gebruikelijke openingstijden weer van kracht. Door veranderde gewoonten, het wegblijven van (internationale) toeristen en de angst voor het virus, bleven en blijven bezoekersaantallen achter, met name bij de musea en de podia. Er bereikten ons signalen van dreigende financiële tekorten. Signalen van, voornamelijk, onze basisinstellingen maakten dat we voorzichtig waren met de inzet van coronamiddelen. Gaandeweg het jaar zagen we dat de Bredase cultuursector snel opveerde en verwachte tekorten een minder grote piek in 2022 hadden. De voorzichtigheid van de besteding in 2022 maakt dat er voor 2023 en 2024 nog ruimte is voor verdere versterking en versteviging van de sector en het mitigeren van de langdurige effecten van de coronacrisis.

We werkten aan alle speerpunten van het cultuurbeleid 'In verband met cultuur'. Een hoogtepunt was de Vuelta. Daarbij zette de Bredase cultuursector haar beste beentje voor, van participatieprojecten tot internationale samenwerkingen. Van dit laatste is Prado in Breda een goed voorbeeld. In 2023 en verder plukken we de vruchten van de relaties die we in 2022 versterkt hebben.

Subsidies

In 2022 verstrekten we subsidies op basis van nadere regels. Deze sluiten aan op het cultuurbeleid, de afspraken binnen BrabantStad en de kunstenplanperiode van het Rijk. Met deze structuur stuurden we op de speerpunten in onze beleidsvisie.

Met 196 subsidierelaties ondersteunden we een diversiteit aan organisaties, makers en projecten. We verleenden subsidie aan 4 basisinstellingen, 35 andere professionele instellingen met éénjarige of meerjarige subsidies, 36 projecten, 66 makers, 45 amateurkunstverenigingen en 11 bijzondere projecten binnen de amateurkunst. 12 organisaties hebben subsidie ontvangen uit de 'tijdelijke subsidieregeling ondersteuning amateurkunstorganisaties' en 10 uit de 'tijdelijke coronaregeling ondersteuning lokale culturele infrastructuur'. Onze speciale aandacht ging uit naar projecten voor vernieuwing en innovatie.

We investeerden in een wendbare en weerbare culturele sector

- Met middelen vanuit het Rijk konden we 2 coronaregelingen uitvoeren om de culturele sector te ondersteunen. Zo ontstonden er geen ernstige exploitatietekorten en hoefde de sector niet tot stilstand te komen. Met een extra financiële impuls voor projecten en de makersregeling konden we instellingen en (jonge) makers mogelijkheden bieden om te innoveren en te vernieuwen. Ook investeerden we via het coronabudget in cultuur in de publieke ruimte, in nieuwe programmering en in samenwerkingsverbanden. We zorgden voor de presentatie van de kunsten via culturele zondagen, waarbij extra aandacht was voor de amateurkunsten.
- We verbeterden de structurele toegang tot dashboardinformatie over het culturele aanbod en het publieksbereik. Ook werkten we mee aan het regionale onderzoek de Waarde van Cultuur 2022. In 2023 krijgt dit onderzoek nog meer aandacht.
- Op basis van de ervaringen met Breda Buiten hebben we bekeken of een soortgelijk zomerprogramma in 2022 meerwaarde had. Culturele instellingen en makers stonden aan het begin van het jaar te trappelen om weer te beginnen, waardoor de sector snel opveerde. Een tweede editie van Breda Buiten was daardoor niet nodig.
- We leverden inhoudelijke input voor het accommodatiebeleid van gemeentelijke culturele locaties. Bureau Buiten heeft in overleg met de afdelingen Cultuur en Vastgoedbeheer onderzoek gedaan naar de huisvesting van de

professionele makers. Dat leidde tot het rapport Ruimte voor Cultuur. De belangrijke conclusie: vraag en aanbod op het gebied van huisvesting sluiten onvoldoende op elkaar aan. We nemen het rapport mee in het integraal huisvestingsplan en het nieuwe cultuurbeleid.

- Samen met de 4 andere gemeenten in BrabantStad en de provincie werkten we aan cultuurparticipatie, internationalisering, publiekswerking, de instrumenten 'Waarde van Cultuur' en de subsidieregeling 'Professionele Kunsten BrabantStad 2021-2024'.
- We hebben ons ingezet om het publieksbereik te herstellen. We gingen hierover in gesprek met de diverse overlegorganen in de cultuursector. Het college sprak met hen over een toekomst waarin wendbaarheid en weerbaarheid de basis worden.
- We stimuleerden de samenwerking tussen amateurkunst en professionele organisaties. We sturen hierop met onze projectsubsieregelingen. Mooie voorbeelden die we hebben ondersteund, zijn het Ocrumfestival, het Spanjaardsgatfestival en Breda Barst.
- We hebben het netwerk binnen en buiten het stadskantoor versterkt.
- We hebben onze dienstverlening voor subsidieaanvragers gebruiksvriendelijker gemaakt. Op de nieuwe website zijn de informatie en alle subsidieregelingen makkelijker te vinden en is het proces van het aanvragen en verantwoorden van subsidies volledig gedigitaliseerd en vereenvoudigd. Daarnaast zijn we gestart met de ontwikkeling van een subsidiebureau met subsidieadviseurs, dat in 2023 van start gaat. Dan gaan we ook verder met het vernieuwen van de subsidie- en financieringsstructuur, in aanloop naar de nieuwe cultuurvisie.
- We hebben een cursus over Europese financiering ontwikkeld voor Bredase cultuurinstellingen. Daarnaast hebben we 2 programma's mogelijk gemaakt voor internationale bezoekers op het gebied van beeldende kunst en jeugdpodiumkunsten. Verder gaven we opdracht voor Prado in Breda. Tot slot hebben we een werkbezoek gebracht aan Madrid, dat in 2023 een bestuurlijk vervolg krijgt in het kader van Royal Roots.

We versterkten de sociaal-maatschappelijke waarde van cultuur

- Met de netwerkbijeenkomst Cultuur en Sociaal Domein legden we de verbinding tussen zorg- en welzijnsorganisaties en culturele organisaties. Daarbij lag de nadruk op de doelgroep jongeren, die na corona extra aandacht nodig heeft. Dit was voor veel professionals een aanleiding om samen te gaan werken, elkaar vaker op te zoeken of een samenwerking te onderzoeken.
- De Nieuwe Veste is tegelijkertijd een bibliotheek én een programmaorganisatie voor cultuureducatie en – participatie en amateurkunst. Daarmee vervult zij een cruciale rol in het cultuurbereik en de talentontwikkeling via cultuur. We laten De Nieuwe Veste gestaag ontwikkelen tot hét platform voor cultuur in de stad, zonder daarin het particuliere aanbod in de markt te verstoren.
- Er werden veel activiteiten georganiseerd, ook met jongeren. Bijvoorbeeld door Het Zuidland en Podium Bloos (het 39graden-festival). Voor een duurzamer effect hebben we gekozen voor logische verbanden vanuit beleid en organisaties, voordat we jongeren betrekken bij culturele vraagstukken. Ook hebben we in 2022 een impuls gegeven aan jongerencultuur (door SPUK vanuit het ministerie van OCW), waarbij we 10 organisaties ondersteunden bij gerichte activiteiten voor cultuurparticipatie door jongeren. In 2023 en 2024 zetten we deze impuls voort, waarbij we – afhankelijk van de eisen vanuit het ministerie – inzetten op een laagdrempelig karakter en het bereik van de doelgroep.
- De Nieuwe Veste heeft een scan uitgevoerd in de amateurkunstensector. In het eerste kwartaal van 2023 komt hier een vervolg op om nog gericht in te zetten op de dienstverlening aan de amateurkunst. We werken hierin samen met De Nieuwe Veste, ook om de subsidieregeling voor de amateurkunst door te ontwikkelen. Met data en informatie uit het veld bekijken we in 2023 hoe we zo'n regeling het beste vorm kunnen geven.

Kunst en cultuur in ruimtelijke en stedelijke ontwikkelingen in de stad

- We gaven cultuur een plaats in de ontwikkelingen van CrossMark en 't Zoet. De cultuursector heeft meegedacht en input gegeven om te komen tot een visie voor 't Zoet. Voor CrossMark (en specifiek voor Klavers Jansen) hebben we samen met de initiatiefnemers een programma opgesteld voor het cultuurcluster. Dit programma wordt begin 2023 afgerond, waarna we het meenemen in de besluitvorming. Podium Bloos heeft een aantal succesvolle podiumproeverijen georganiseerd die lieten zien wat de huidige samenwerking al oplevert.
- We bleven nauw betrokken bij de ontwikkelingen rondom de Kunsthal. CrossArts heeft een aantal activiteiten uitgevoerd, zoals het project Claudy Jongstra's Guernica de la Ecologia in de Grote Kerk, de masterclasses van Claudy Jongstra en het symposium Ecosystem x Kunst in het najaar.
- Het oorspronkelijke idee voor een urban-pitchregeling bleek juridisch gezien niet mogelijk. Daardoor bekijken we in 2023 of een dergelijke snel-geldregeling alsnog mogelijk is en of we hiermee voorzien in de behoeften van het veld.
- We zijn projecten gestart waarmee we kunst en cultuur in de publieke ruimte van Breda digitaal zichtbaar maakten. Binnen het project Beeldschoon van de Bredase kunstenaar Merel van der Linden werd bij het werk Breda Ants een digitaal werk ontwikkeld. Ook bij het kunstwerk van Jennifer Tee kan via een QR-code een film over het project worden bekeken.
- We hebben onderzoek gedaan naar een kunstwerk over de afschaffing van het slavernijverleden. Dit deden we in samenwerking met HASB, het Stadsarchief en SMB. Seelig Park is hiervoor de beoogde locatie. Wij zijn betrokken bij de ontwikkeling van kunstwerken voor de Zuidoostflank.
- Op de vraagstukken Seelig en Gasthuisvelden hebben we tot nu toe geen input ontvangen.
- Met Stichting Beeldmakers hebben we meerdere inhoudelijke gesprekken gevoerd om te komen tot een programma van eisen voor Electron. Deze input nemen we mee in de verdere ontwikkeling van de broedplaats. Uitgangspunt hierbij is het gebiedsperspectief Havenkwartier en het profiel van het Creative District.

Projecten in de publieke ruimte

We werkten ook in 2022 aan kunst en cultuur in de openbare ruimte:

- Het kunstwerk van Tamar Frank, dat wordt geplaatst op initiatief van bewoners voor het Marga Mincoplein, is (door de Vuelta) vertraagd en wordt in 2023 geplaatst.
- De kunstroute op initiatief van inwoners door het Boeimeerpark is voorbereid en wordt grotendeels in 2023 gerealiseerd.
- In samenwerking met KOP en KunstLoc ontwikkelden we een talentontwikkelingsprogramma voor kunstenaars die willen werken in de openbare ruimte. Dit leidde tot een kunstwerk van de Bredase Bobbi Cleij, die in 2022 afstudeerde aan AKV St. Joost. Dit kunstwerk komt in het Boeimeerpark.
- De voorbereiding van het kunstwerk bij het Talentencentrum heeft geleid tot een definitief ontwerp, dat in 2023 wordt uitgevoerd.

Cultureel erfgoed

Collectie Breda

In 2022 is het projectplan Collectie Breda afgerond. De uitvoering staat gepland vanaf 2023.

Ons erfgoed ... een beleving!

- Het reguliere overleg met de erfgoedorganisaties is, na een pauze vanwege corona, opnieuw opgestart. In 2022 heeft dit overleg 2 keer plaatsgevonden. Daarnaast kregen alle erfgoedorganisaties een accounthouder toegewezen als aanspreekpunt en overlegpartner.

- Na een aantal jaren zonder evenementen zijn er in 2022 weer erfgoedevenementen georganiseerd, zoals de Nassaudag, de maand van de geschiedenis en Open Monumentendag. We hebben hier een bijdrage aan geleverd door het stadhuis aan de Grote Markt open te stellen en presentaties te geven over archeologie.
- Het programma Royal Roots is in 2022 gepresenteerd om het verhaal van de Nassaus in Breda uit te dragen. Een bijzonder project daarbij was de Prado-tentoonstelling in het Valkenberg. Daarbij zijn voorbereidingen getroffen voor de tentoonstelling over de Nassaus in het Stedelijk Museum Breda. Er zijn voorbereidingen getroffen om een aantal objecten die het Bredaase Nassauverhaal vertellen te gaan aanlichten.
- Voor de stelling Breda-Geertruidenberg is een stellingvisie (Zuiderwaterlinie) opgeleverd. De nadruk ligt hierbij op een toeristisch recreatief programma. De Legendejagers hebben hiervoor verhalen uit het gebied opgehaald.
- In 2022 zijn de Reuwendagen georganiseerd, een landelijk congres voor archeologen. Voor mensen in de stad is een blind wall met het thema archeologie gemaakt (aan het Kloosterplein). In het voormalige bespreekbureau van het Chassé Theater is de tentoonstelling 40+1 jaar stadsarcheologie gemaakt. In de Chassé-parking is een fototentoonstelling gehouden. Ook konden mensen uit de stad langskomen bij verschillende experts om hun vondsten te laten beschrijven.
- De informatieborden op monumenten zijn onderdeel geworden van een opdracht aan de citymarketingorganisatie voor signing in de binnenstad. Deze borden konden in 2022 nog niet worden geplaatst, maar in samenwerking met erfgoedorganisaties zijn er al wel beschrijvingen gemaakt voor monumenten die mogelijk een bord krijgen.
- We hebben in 2022 meerdere struikelstenen gelegd. De voorbereiding voor de volgende struikelstenen loopt.
- In 2022 is de verkenning afgerond voor de landschapsbiografie in het kader van het Van Gogh Nationaal Park. Daarnaast is er gewerkt aan het verbeteren van het bestuur en het verbeteren van draagvlak bij de verschillende gemeenten, zodat er in 2023 kan worden gestart met de landschapsbiografie zelf.

Ons erfgoed ... een bron van kennis!

- Door omstandigheden bekijken we de invulling en tijdsplanning van de Lokale Onderzoeksagenda Erfgoed Breda opnieuw.
- De cultuurhistorische inventarisatie van alle religieuze gebouwen in de gemeente Breda is in 2022 afgerond. Ook zijn we gestart met een onderzoek naar de grafmonumenten op de historische begraafplaatsen in Breda.
- In 2022 zijn er zo'n 50 archeologische onderzoeken uitgevoerd. We hebben ook medewerking verleend aan diverse externe onderzoekers.
- We hebben lessen gegeven in het primair en voortgezet onderwijs en hebben klassen ontvangen op de locatie aan de Riethil. Ook hebben we groepen ontvangen via de sport- en cultuurintro.
- Het actieplan van Breda voor het project WaVE is afgerond en door Interreg Europe goedgekeurd. In 2022 hebben we gewerkt aan 3 acties uit het plan:
 - Het beleidsveld erfgoed is onderdeel geworden van de bestaande watertafel.
 - De erfgoedkaart krijgt 2 extra kaartlagen.
 - De uitvoering van placemaking op 't Zoet is gestart.
- In 2023 verwerken we deze acties in het gemeentelijk erfgoedbeleid.

Ons erfgoed ... we zorgen er goed voor!

- We beheren de objecten in ons depot en zorgen voor de ontsluiting daarvan, zowel fysiek als digitaal. We zijn bezig met de archivering van de analoge beschrijvingen van vindplaatsen (naar het Stadsarchief).

- In 2022 hebben we met Stadsherstel en erfgoedvereniging Engelbrecht van Nassau een eerste schouw gemaakt van de monumenten. Het historische centrum is afgerond, in 2023 volgt de rest van ons grondgebied.
- We hebben in 2022 een vooronderzoek uitgevoerd naar de richtlijnen voor bouwhistorie. Die worden geborgd in het parapluplan erfgoed, dat naar verwachting in 2023 wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.
- Onze Erfgoedverordening is aangepast en in lijn gebracht met de Omgevingswet en de modelverordening van de VNG.
- De eerste fase van de Visie Religieus Erfgoed is in 2022 afgerond. Hiermee zijn de cultuurhistorische waarden in beeld gebracht en hebben we via bijeenkomsten en persoonlijke gesprekken de behoeften van eigenaren in beeld gebracht. In 2023 ronden we het project af.
- De database achter de erfgoedkaarten wordt verder gevuld. In totaal moet voor meer dan 12.000 records informatie worden ingevuld. Dit is een meerjarig, continu proces.
- De erfgoedkaarten bevatten onder meer zo'n 250 objecten en structuren met een zeer hoge cultuurhistorische waarde; deze zijn het waard om beschermd te worden. In 2022 zijn we een project gestart om deze objecten en structuren aan te wijzen als gemeentelijk monument.
- Als het gaat om erfgoed en veiligheid, neemt het Rijk een sturende rol. De gemeente is vertegenwoordigd in de projectgroep voor dit landelijke beleid, dat ook in Breda wordt toegepast.

Ons erfgoed ... altijd in ontwikkeling!

- Erfgoed neemt bij ruimtelijke ontwikkelingen een belangrijke plek in. Daarnaast begeleidt de gemeente aanpassingen aan beschermde monumenten.
- In 2022 zijn we gestart met een visie op de verduurzaming van ons erfgoed. We hebben de behoeften van eigenaren geïnventariseerd bij verschillende bijeenkomsten, zoals tijdens de Week van de Duurzaamheid. Naar verwachting ronden we deze visie in 2023 af.

Subsidies

In 2022 hebben we stappen gezet om de subsidieverlening verder te professionaliseren. Dat doen we door extra kennis bij het subsidiebureau en door een andere methodiek toe te passen voor het toekennen van subsidies (begrotingssubsidie).

RISICO'S

De sector is flexibel en weerbaar gebleken, maar is nog niet terug op niveau. Het is redelijk gelukt om het publiek weer terug te laten keren, maar het inverdienvermogen laat nog te wensen over. Steun blijft daarom nodig, financieel en programmatisch. We hebben in 2022 extra aandacht gehad voor de Fair Practice Code. Samen met de sector hebben we gestreefd naar eerlijke betaling, onder meer vanuit de coronamiddelen. De amateurkunstensector heeft een harde klap gehad en heeft nog altijd moeite om leden, bestuurders en vrijwilligers (terug) te vinden.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Dynamische stad

Indicator Naam: Digitalisering (Nr. 2208)

Omschrijving: nader te bepalen

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: nader te bepalen

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
			nader te bepalen	Nvt

Deze indicator is tot op heden nog niet concreet bepaald. Eén van de onderdelen is de mate van digivaardigheid van inwoners. Sinds 2020 meten we dat in de jaarlijkse inwonerspeiling. In 2022 vindt 89% van de inwoners zichzelf digivaardig. Dat is gelijk aan 2021. Dit valt onder het onderdeel mindware, één van de vier pijlers van het masterplan digitalisering Bredata.

Productindicatoren Product Cultuurpresentatie

Indicator Naam: positie Breda op landelijke cultuurindex (Nr. 54)

Omschrijving: Stand van Breda op de cultuurindex van de 50 grootste gemeenten.

Bron: Atlas voor gemeenten Meeteenheid: Ranking (1 t/m 50)

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
35	38	38	35	36

Het gaat bij deze landelijke cultuurindex om een samengestelde indicator: het aantal podiumkunsten (toneel, klassieke muziek en pop) per 1.000 inwoners zoals gepubliceerd in de Atlas voor gemeenten. Dit indexcijfer is gebaseerd op de registratie in het landelijk bestand van EM cultuur. Dit is niet de enige indicator waarmee we ons Bredaas cultuurbeleid willen monitoren; immers cultuur omvat meer dan podiumkunsten. We sluiten aan bij de cultuurvisie om te bepalen welke indicatoren het beste inzicht geven in de ontwikkelingen binnen het cultuurbeleid in Breda.

Thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Ook in 2022 werkten we aan de Strategische Onderwijsagenda 2020-2024. We zochten de aansluiting bij de Beroepsagenda West-Brabant en onze eigen economische visie.

Aanpak laaggeletterdheid

We konden een divers aanbod aan basisvaardigheden aanbieden door de combinatie tussen het actieplan Taal & Laaggeletterdheid, Taal 18+, de inzet van de bibliotheek en volwasseneneducatie. 172 volwassenen namen deel aan het taalaanbod bij Curio en vanuit volwasseneneducatie waren meer dan 300 deelnemers aan de taal- en digi-cursussen van het Digi-Taalhuis. Hieronder viel ook een inloop voor vluchtelingen uit Oekraïne. Verschillende taalaanbieders in de stad organiseerden taalaanbod voor hen. Bij de inloopspreekuren in het Digi-Taalhuis en de Digi-Taalpunten kunnen inwoners terecht met vragen over basisvaardigheden. In 2022 maakten 220 mensen daar gebruik van. Ook werden 90 inwoners telefonisch of via mail verder geholpen. Het Digi-Taalhuis werkte aan zijn naamsbekendheid en de bewustwording van laaggeletterdheid. Het Taalpanel Breda had circa 50 opdrachten om teksten te testen en inwoners te inspireren. Regionaal maakten we werkgevers bewust van laaggeletterdheid. We lanceerden de regionale website www.taalwestbrabant.nl met informatie voor taalvragers, taalvrijwilligers en geïnteresseerde organisaties. Inwoners uit de regio kunnen daar informatie over het lokale Digi-Taalhuis vinden.

Onderwijshuisvesting

De gemeente laat haar zorgplicht voor de onderwijshuisvesting uitvoeren door Building Breda en BreedSaam. Beide coöperaties voldoen aan hun opdracht om te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede schoolgebouwen. Voor het primair en speciaal onderwijs vindt nieuwbouw en renovatie plaats. Daarnaast zijn de coöperaties bezig de ventilatie in de scholen te verbeteren met middelen vanuit het Rijk en de gemeente. De coöperaties voeren ook het onderhoud uit in opdracht van de schoolbesturen. De gemeente heeft deze werkwijze laten onderzoeken. Op basis van de conclusies en aanbevelingen passen we in 2023 de samenwerkingsafspraken en organisatie aan.

Breda Studentenstad

Ook in 2022 voerden we gesprekken met studenten en bestuurders over studentenwelzijn. Samen met Avans Hogeschool, BUas, De Rooi Pannen en Curio organiseerden we het evenement GoodMood. Daardoor leerden studenten de stad nog beter kennen. Zo'n 750 studenten namen hieraan deel. We werkten samen met het onderwijs om studenten zich thuis te laten voelen in Breda. We hebben daarnaast goed contact met de diverse studentenverenigingen. In 2022 werd de Bredase Studenten Unie opgericht. Deze kampt echter met een gebrek aan bestuursleden. Daarom voeren we het gesprek nu vooral met de individuele studentenverenigingen.

Nationaal Programma Onderwijs

Zie Programma 1 voor meer informatie.

Urban Living Lab Breda

In 2022 hebben we strategisch samengewerkt met Avans Hogeschool, BUAs, Curio, De Rooi Pannen en de Nederlandse Defensieacademie (NLDA) op basis van een gezamenlijke onderwijs- en onderzoeksagenda. Meer dan 600 studenten hebben via het Urban Living Lab een opdracht uitgevoerd bij Verbeter Breda, de energietransitie, digitalisering en mobiliteit. Gezamenlijk hebben we evenementen georganiseerd: Power of the Future, Stad van Straks en Onderwijscafés, waarbij het onderwijs, de overheid, het bedrijfsleven en bewoners zijn betrokken.

Logistics Community Brabant

We waren nauw betrokken bij de Logistics Community Brabant (LCB). Daar hebben ruim 60 studenten gewerkt aan logistieke vraagstukken van bedrijven en organisaties in de regio. Die waren verdeeld over 6 thema's: datagedreven logistiek, evenementenlogistiek, leefbare stad, multimodaal, smart industry en zorglogistiek. Het Zorgplein is opgezet als digitale omgeving om ongebruikt incontinentiemateriaal en verband-, verpleeg- en verzorgingsartikelen aan te bieden en af te nemen. LCB heeft samen met de Health Community Breda een bijeenkomst georganiseerd over zorginnovatie. Via RTL7 heeft LCB de aandacht gevestigd op logistieke innovaties, ook in Breda.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Aanpak laaggeletterdheid

Taal aanbieders en maatschappelijke organisaties werkten samen met de gemeente op het gebied van taal en laaggeletterdheid. Het Digi-Taalhuis, het Taalpanel en BredaNu werkten samen aan de televisieserie Gewone Helden. Op YouTube zijn de afleveringen daarvan al meer dan 900 keer bekeken. Via posters maakten we mensen bewust van de moeite die mensen kunnen hebben met lezen en schrijven. Het Digi-Taalhuis stond met lettersoep op de markt in de Hoge Vucht om in gesprek te gaan over moeite met lezen en schrijven. Inwoners met een digitaalvraag worden warm doorverwezen naar het Digi-Taalhuis. We stimuleerden eenvoudige communicatie met 'Huh? Wat bedoelt u?' en gingen aan de slag met Gezondheid Eenvoudig. Met het regionale evenement 'Taal spreekt niet voor zich' maakten we werkgevers bewust van hun rol in de aanpak van laaggeletterdheid.

Breda Studentenstad

- Corona had een negatieve invloed op de mentale gezondheid van studenten. Daarom organiseerden we in 2021 voor het eerst het evenement GoodMood. Tijdens GoodMood 2022 werden gratis workshops aangeboden op verrassende plekken in de stad. Studenten van het mbo en hbo leerden elkaar en de stad beter kennen. Ze ontdekten de verstopte plekken in de stad waar ze gelijkgestemden konden ontmoeten.
- Het GoodMood-evenement is een van de manieren waarop studenten de stad leren kennen en zich thuis gaan voelen in Breda. Aan het begin van het collegejaar faciliteerden we daarnaast de introductiedagen met de stadsdag. Ook financierden we een deel van het hbo-intro-festival. De gemeente bekostigde samen met de scholen het GoodMood-evenement.
- Via de Breda Student App informeerden we studenten over activiteiten en praktische zaken in Breda.
- Met Avans Hogeschool en BUAs voerden we gesprekken over gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de huisvesting voor internationale studenten. We spraken af dat de hogescholen de internationale studenten attenderen op het tekort aan studentenkamers in Breda, zodat zij tijdig een persoonlijke afweging kunnen maken. Dit heeft geleid tot een lichte daling van het aantal internationale studenten. Avans Hogeschool en BUAs zijn beide aan de slag gegaan met plannen voor wonen op de campus. We verwachten deze plannen in 2023.
- We hebben de hospitairegeling gemeentebreed uitgerold. Dat betekent dat nu in elke wijk in Breda kamerverhuur is toegestaan onder bepaalde voorwaarden.
- Iedere 2 maanden is er een bestuurlijk overleg Talent. Daarin spreken we met alle mbo- en hbo-instellingen over studenten, de studentenstad, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de samenwerking. Er zijn veel initiatieven om studenten te betrekken bij beleid en onderzoek.
- De belangrijkste structurele samenwerking tussen de gemeente, studenten en onderwijsinstellingen loopt via het Urban Living Lab.

Urban Living Lab en Logistics Community Brabant

We hebben een 2-jarige intentieovereenkomst ondertekend met het Urban Living Lab. Deze overeenkomst werd ook ondertekend door Avans Hogeschool, BUAs, Curio, De Rooi Pannen en de NLDA. We gaan samen aan de slag voor een strategische samenwerking binnen het Urban Living Lab op basis van een gezamenlijke onderzoeksagenda. De eerste 4 jaar van het 8-jarige programma van de Logistics Community Brabant (LCB) zijn in samenwerking met de provincie geëvalueerd. Door de positieve resultaten hebben we een definitieve beschikking afgegeven voor de 4-jarige subsidie aan de LCB. De komende 4 jaar blijven we nauw betrokken.

Onderwijshuisvesting

- De coöperaties zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van onze zorgplicht: het bouwen en renoveren van schoolgebouwen. Building Breda had in 2022 geen nieuwe bouwplannen, omdat zij in 2023 het meerjarenprogramma gaan heroverwogen. Wel hebben zij de ventilatie aangepakt, waarbij de projecten voor de Nassau (Paul Krugerlaan) en voor Markenhage zijn afgerond. Niet alle voorgenomen projecten konden worden afgerond door een gebrek aan materialen en menskracht. Daarnaast is het lastig dat er vooral in de schoolvakanties gewerkt moet worden. Die vertraging zien we trouwens niet alleen in Breda. Daarom heeft het Rijk de termijnen om projecten op te starten en af te ronden verlengd.
- BreedSaam had soortgelijke uitdagingen bij de projecten op het gebied van ventilatie. Bij de renovatie van de Horizon, de Hoogakker, de Springplank en de Jacinta werden de ventilatieprojecten meteen uitgevoerd. Voor de Weerijs, de Rudolf Steiner, de St. Joseph en de Petrus & Paulus zijn projecten in voorbereiding. Het uitvoeringsprogramma van de periode 2014–2022 loopt nog door. Afgelopen jaar werd de nieuwbouw van het IKC Bavel en de Wisselaar opgeleverd. De werkzaamheden aan de Griffioen en het Berkenhof College zijn al begonnen en worden in 2023 opgeleverd.
- In 2022 hebben we de doordecentralisatie in Breda laten onderzoeken. Voordat we nieuwe afspraken maken, verbeteren we het huidige model waar nodig. In 2023 moet dit leiden tot aangepaste overeenkomsten. Op basis daarvan herijken we de huisvestingsplannen voor het onderwijs en de meerjarenbegrotingen van de coöperaties.

RISICO'S

Onderwijshuisvesting

In 2022 hebben we onderzoek laten doen naar de doordecentralisaties. Daaruit zijn conclusies en aanbevelingen voor de toekomst naar voren gekomen. Een aandachtspunt is de bekostiging. Vooral BreedSaam ziet de kosten voor nieuwbouw en renovatie stijgen door ontwikkelingen in de markt en door haar ambities. Wij vinden dat de coöperatie haar taken uit moet voeren binnen het budget en BreedSaam heeft haar programma daarop aangepast. In het bestuursakkoord hebben we vanaf 2024 rekening gehouden met een aanvullend budget van € 1,4 miljoen voor onderwijshuisvesting. In 2023 moeten we de verdeling tussen de coöperaties bepalen en bekijken welke aanvullende maatregelen er nodig zijn om ervoor te zorgen dat het programma en de bekostiging daarvan in balans blijven.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Beroepsonderwijs en Huisvesting Onderwijs

Indicator Naam: Aandeel studenten dat woont in Breda (Nr. 55)

Omschrijving: Percentage Bredase studenten dat ook in Breda woont

Bron: KENCES, Landelijke (Lokale) monitor studentenhuisvesting Meeteenheid: %

Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022
	36,6	36,3	volgindicator - geen streefwaarde bepaald	

De lokale monitor studentenhuisvesting (Kences) 2022 geeft aan dat 36,3% van de Bredase (HBO/WO) studenten uitwonend is (studiejaar 2021-2022; kalenderjaar 2021). Het gaat om 7.300 uitwonende studenten ten opzichte van in totaal 20.100 HBO/WO studenten. In dezelfde monitor wordt uitgegaan van 11.800 MBO studenten in Breda (studiejaar 2021-2022). Breda wil een aantrekkelijke stad zijn voor alle studenten, uitwonend én thuiswonend. Belangrijk onderdeel van het beleid is gericht op het 'behouden van studenten' voor Breda.

Thema Verbindend bestuur

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

In 2022 zijn we gestart met de uitwerking van een verstedelijkingsakkoord voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT). De gemeenteraden hebben de wensen verkend om ook op andere terreinen samen te werken. Daarnaast hebben we binnen district De Baronie verkend hoe de samenwerking verder kan worden vormgegeven. Het college heeft in 2022 besloten om de samenwerking binnen de BOELM-gemeenten (Breda, Oosterhout, Etten-Leur, Moerdijk) bestuurlijk af te ronden.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Samenwerking binnen De Baronie

We hebben de wenselijkheid van meer samenwerking binnen subregio De Baronie verkend. De Regionale Investeringsagenda regio Breda (RIA) versnelde dit proces. De buurgemeenten zoeken steeds meer de samenwerking op en ondersteunen onze inspanningen om aan te kloppen bij de provincie, het Rijk en Europa om onze ambities te halen. Wat ons betreft ligt een intensievere samenwerking tussen de 10 Baronie-gemeenten voor de hand. We gaan samen stappen zetten om deze samenwerking vorm te geven.

Het college heeft in 2022 besloten om de BOELM-samenwerking bestuurlijk af te ronden. Dat gebeurt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2023. De belangrijkste reden voor deze afronding is dat de onderwerpen in de samenwerking al worden opgepakt in andere samenwerkingen (De Baronie en SRBT).

Stedelijke Regio Breda-Tilburg

We waren gestart met de uitwerking van een verstedelijkingsakkoord voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT). Medio 2022 is het Rijk echter van koers veranderd. Er komen geen akkoorden meer voor stedelijke regio's. Het Rijk gaat nu afspraken maken op de schaal van het NOVEX-gebied Stedelijk Brabant. Daarom vertalen we het ontwikkelperspectief voor Stedelijk Brabant nu naar een ontwikkelperspectief SRBT. Op basis daarvan maken we afspraken met het Rijk. Het ontwikkelperspectief SRBT moet tijdens het BO Leefomgeving (medio juni 2023) worden vastgesteld. Dan maken we ook de eerste afspraken met het Rijk. Aanvullende afspraken komen aan bod tijdens het bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT) in het najaar van 2023.

Overige regionale samenwerkingen

Regio West-Brabant (RWB)

Geen wijzigingen.

Regio voor Regionale Energiestrategie en Waterschap

- De netcongestie heeft gevolgen voor nieuwe projecten. Daarom hebben we de regionale Programmeer- en Prioriteitetafel opgestart om (teruglever)projecten te prioriteren en te stroomlijnen. Er lopen diverse pilots op bedrijventerreinen om vraag en aanbod op het gebied van elektriciteit te stroomlijnen.
- Er is een regionale warmtebronnenstrategie opgesteld voor (de uitbreiding van) een (boven)regionaal warmtenet. Door een aangekondigde wetswijziging moeten warmte(distributie)netten in de toekomst echter voor het grootste deel in publieke handen zijn. Door de verwachte opzegging van het warmteleveringscontract door RWE aan En natuurlijk is de focus op de ontwikkeling van een regionaal warmtenet verplaatst naar warmtelevering voor het bestaande warmtenet.

Water houdt zich niet aan gemeentegrenzen. We werkten ook in 2022 op het gebied van rioolbeheer en klimaatadaptatie nauw samen met Waterschap Brabantse Delta. Bij de Nieuwe Mark, 't Zoet, waterkwaliteitsmetingen, nieuwbouwprojecten en baggeren wordt projectmatig samengewerkt. Wekelijks vindt minimaal één afstemoverleg plaats zodat gewerkt wordt als één organisatie. Onder de vlag van onder andere Water- en Klimaatkring de Baronie werken de partners samen met andere gemeenten, drinkwaterbedrijf en provincie aan bijvoorbeeld:

- Gezamenlijk onderhoud aan rioolgemalen.

- Gezamenlijk inspecteren.
- Groene bedrijventerreinen.
- Droogteaanpak.

Hierbij is er op beleidsmatig, management en bestuurlijk niveau samenwerking.

Provincie

De uitvoering van de samenwerkingsagenda loopt volop. Op het gebied van Groen & Water en Mobiliteit werken we op projectbasis samen. Op het gebied van Verstedelijking komen meerdere projecten samen in de grootschalige woningbouwlocatie 't Zoet (eigendom van de gemeente en de provincie samen). Begin 2023 nemen de gemeente en de provincie een besluit over de integrale toekomstvisie.

BrabantStad

In 2022 vond er een herijking plaats van de samenwerking in BrabantStad. Daarbij zijn ook de themalijnen geëvalueerd. Wij vinden BrabantStad een goede manier om de stedelijke agenda van Brabant vorm te geven. BrabantStad zou een licht bestuurlijk netwerk moeten zijn, waarin actuele en urgente bestuurlijke dossiers kunnen worden behandeld. De doorontwikkeling moet ons helpen om de regio Tilburg-Breda goed op de kaart te zetten en de samenwerking te verstevigen en verder in te vullen. Daarbij willen we ook steden in Brabant kunnen verbinden aan deze stedelijke agenda. We denken daarbij niet aan een uitbreiding van BrabantStad, maar willen binnen dossiers wel meer samenwerken. Naar verwachting is de herijking van BrabantStad in het eerste kwartaal van 2023 gereed.

G40/VNG

Geen wijzigingen.

Internationale samenwerking

Zie Programma 2 Ondernemend Breda (bij het onderdeel Verrassende stad).

Intensiveren externe betrekkingen

In 2022 hadden we te maken met mondiale uitdagingen, met voor public affairs een herprioritering van lokale thema's op basis van het nieuwe bestuursakkoord en een nieuw college halverwege het kalenderjaar. De uitdagingen door corona maakten plaats voor uitdagingen door de oorlog in Oekraïne. In Breda zagen we dit onder andere terug in de opvang van vluchtelingen, de inflatie en stijgende energielasten.

We hebben onze externe betrekkingen benut en waar mogelijk trokken we samen op met lobbypartners in verschillende netwerken. We hebben onder meer actief gelobbyd voor de grote transities op het gebied van energie en klimaat, het sociaal domein, stedelijke ontwikkeling en mobiliteit. En daarnaast voor thema's als Verbeter Breda, cultuur, digitalisering, de corona-aanpak en asiel. In veel van deze opgaven is Breda een duurzame en betrouwbare partner van het Rijk en de provincie. Vanuit die basis bouwen we samen verder aan de stad en onze dorpen.

Door de coronamaatregelen en de bestuurswissel waren er in het eerste halfjaar van 2022 minder werkbezoeken mogelijk. Na de gemeenteraadsverkiezingen en de vorming van het nieuwe college hebben we meerdere kennismakingen en bestuurlijke werkbezoeken georganiseerd. Ook heeft het nieuwe college werk gemaakt van bestuurlijke posities binnen de VNG en de G40. Dat is gelukt voor de belangrijkste dossiers in de huidige bestuursperiode.

Brussel en Europa zijn in 2022 voorzichtig weer opengegaan met Europese evenementen en bijeenkomsten. Soms fysiek, maar vaker nog online. We hebben hieraan deelgenomen en werkten zo verder aan onze Brusselse relaties en haalden Europese cofinanciering binnen voor Bredase projecten. In 2022 is een enkel project gehonoreerd. Nu de nieuwe Europese subsidieprogramma's opgestart zijn, maken we hier de komende periode meer werk van.

We hebben verkennende bestuurlijke contacten gelegd met Vlaamse gemeenten. Ook zijn we een brede verkenning gestart naar potentiële samenwerkingen met Vlaamse steden. Public Affairs is hier actief bij betrokken.

RISICO'S

Binnen dit thema zien we geen belangrijke risico's.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

DE KOSTEN VAN DIT PROGRAMMA

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2022 inclusief amendementen	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022	Afwijking 2022
Lasten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	20.887	22.149	23.128	-979
Grote projecten in de stad	6.396	5.017	4.920	97
Dynamische stad	27.572	30.947	29.701	1.246
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	22.243	22.958	21.351	1.608
Verbindend bestuur	2.209	2.209	1.999	210
Exploitatiereserve programma 2	0	800	800	0
Investeringsreserve programma 2	0	379	350	29
Totaal Lasten	79.307	84.459	82.248	2.211
Baten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	9.509	10.755	14.259	-3.504
Grote projecten in de stad	3.835	1.952	734	1.218
Dynamische stad	354	604	808	-204
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	2.165	2.477	3.239	-762
Algemene reserve programma 2	0	895	169	726
Exploitatiereserve programma 2	0	3.683	1.770	1.914
Totaal Baten	15.863	20.366	20.978	-611
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	63.445	64.093	61.270	2.822

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda: resultaat € 1,8 miljoen

Dit thema omvat veel verschillende activiteiten, waaronder: het stimuleren van de economie en ondernemerschap, financiële vertalingen van activiteiten uit de economische visie en grondexploitaties voor bedrijventerreinen.

Het saldo op de lasten en baten is € 2,5 miljoen. Hiervan is € 0,7 miljoen het restant op de reserves binnen programma 2. De resterende € 1,8 miljoen is als volgt opgebouwd:

- Masterplan Digitalisering/BreData (resultaat € 0,35 miljoen)**
 Door vertraging bij de uitrol en de uitvoering van de BredaRing hielden we € 0,35 miljoen over van het Masterplan Digitalisering/BreData.
- Impulsgelden Economie (resultaat € 0,25 miljoen)**
 We hielden € 0,25 miljoen over doordat B'WISE later van start ging, doordat we geen kosten maakten voor enquêtes op het gebied van werkgelegenheid en ondernemers, en doordat er minder subsidieaanvragen binnenkwamen. Daarnaast is het actieplan arbeidsmarkt doorgeschoven naar 2023.
- Evenementen (resultaat € 0,3 miljoen)**
 Het subsidiebudget voor evenementen is vanwege de covidpandemie minder gebruikt. Dat leidde tot een positief resultaat van € 0,3 miljoen. We hebben het subsidiebudget ingezet om initiatieven te ondersteunen die wél toegestaan waren. In 2022 waren evenementen slechts 2 maanden gedeeltelijk verboden. Toch namen veel evenementen geen risico en werden ze niet voorbereid, waardoor het subsidiebudget en het ondersteuningsbudget minder werden gebruikt dan verwacht.
- Acquisitie en accountmanagement (resultaat € 0,2 miljoen)**
 Sinds 2022 is er voor ondernemersfondsen en BIZ'en een budget (€ 0,2 miljoen) beschikbaar om gezamenlijk te investeren in tastbare initiatieven en projecten. Het overschot van € 0,1 miljoen komt grotendeels doordat de fietsenstalling op de Haagdijk nog niet klaar is.
- Grondexploitatie voor bedrijventerreinen (resultaat € 0,3 miljoen)**
 Het resultaat is € 0,3 miljoen. Voor de jaarrekening hebben we de grondexploitatie werken herzien. Dat leidde tot een resultaat van € 0,4 miljoen. De baten waren € 3,1 miljoen hoger. Vanwege de BBV-regels moesten wij bij 3 grondexploitatie verplicht tussentijdse winstnemingen verwerken tot een bedrag van € 0,55 miljoen. Daarnaast konden we in 2022 al eerder gronden verkopen en raamden we ook hogere opbrengsten. Dat leidde samen tot hogere baten van € 2,55 miljoen. De lasten waren € 2,8 miljoen hoger. Dit was voor € 0,2 miljoen toe te schrijven aan een dotatie aan de voorziening grondexploitatie, omdat het resultaat van 2 grondexploitatie verslechterde en we dan volgens de BBV-regels in hetzelfde jaar een voorziening moeten opnemen. Het overige bedrag (€ 2,5 miljoen) was het gevolg van een hogere toevoeging aan het onderhanden werk.
- Overige (resultaat € 0,4 miljoen)**
 Bij Economische Zaken zagen we diverse overige onderschrijvingen van in totaal € 0,4 miljoen (transformatie binnenstad, terrasregels, Breda brengt het samen).

Thema Grote projecten in de stad: resultaat -€ 1,1 miljoen

Bij gebiedsontwikkelingen willen we als stad een sprong voorwaarts maken. De financiële inspanningen die daarvoor nodig zijn, staan onder dit thema.

- Crossmark (resultaat € -0,3 miljoen)**
 Het voorlopige resultaat is € -0,3. Dit bedrag is opgebouwd uit een resultaat op de lasten van € -0,3 en een resultaat op de baten van € 0. Het nadelige resultaat op de uitgaven kwam door de grondexploitatie (€ 0,6 miljoen). We hebben hiervoor een voorziening getroffen van € 0,6 miljoen. Het resultaat van de grondexploitatie Stationskwartier verslechterde met € 0,9 miljoen, vooral door gewijzigde rekenparameters. De voorziening grondexploitatie werd hiervoor opgehoogd met € 0,9 miljoen. Het resultaat van de negatieve grondexploitatie Klavers Jansen verbeterde met € 0,3 miljoen. Daardoor kon de eerdere voorziening met € 0,3 miljoen worden verlaagd. De verbetering van het resultaat kwam door lagere kosten voor sloop en sanering. De budgetten voor CrossMark werden in 2022 niet volledig benut, wat zorgde voor een resultaat van € 0,2 miljoen. De nadruk heeft het afgelopen halfjaar op 't Zoet gelegen (vanwege de propositie voor het Rijk) en minder op het programma. Daarnaast kon de vacature van omgevingsmanager niet worden ingevuld.
- Gasthuisvelden (resultaat € -1,1 miljoen)**
 Het resultaat is € -1,1 miljoen door een combinatie van lagere baten (€ 1,2 miljoen) en lagere uitgaven (€ 0,1 miljoen). Bij de begroting 2021 hadden we een extra opbrengst voorzien van € 1,2 miljoen voor de Gasthuisvelden in 2022. Die opbrengst hebben we niet gehaald. De vertraging bij de afspraken met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) over de overdracht van het Seelig-terrein leidde eerder al tot vertraging in de ontwikkeling van dit gebied. Voor de voormalige rechtbank hebben we in 2021 de onderhandelingen met een partij beëindigd. Vanwege het Didam-

arrest ligt een aanbesteding voor de hand. Voor het voormalige belastingkantoor zijn we met de voorbereiding gestart. Lagere kapitaallasten leidden tot lagere uitgaven (€ 0,1 miljoen).

- **Verbeter Breda (resultaat € 0,2 miljoen)**
Het resultaat is € 0,2 miljoen doordat niet alle aanvragen voor het actieplan zijn toegekend.
- **Ontwikkelingen Bavel (resultaat € 0,1 miljoen)**
Het resultaat is € 0,1 miljoen en dat komt door de uitgaven. Door vertraging bij het opstarten van de gebiedsvisie hebben we werkzaamheden doorgeschoven naar 2023. Het gaat om de kosten voor onderzoeken, de inrichting van een informatiecentrum en advies.

Thema Dynamische stad: resultaat -€ 0,4 miljoen

Onder dit thema vallen subsidies voor activiteiten en evenementen die passen bij het Verhaal van Breda. Samen met onze partners voeren we het beleid uit met de gezamenlijk uitgewerkte beleidsvisie kunst en cultuur 2019-2024. Onder dit thema vallen ook de financiële middelen om ons (historisch) erfgoed op orde te houden en de combinatie cultuur, kunst en creativiteit te stimuleren. Van het resultaat van € 1,5 miljoen is € 1,9 miljoen het restant op de reserves, eind 2022. Hierdoor blijft er een resultaat over van € -0,4 miljoen.

- **Cultureel erfgoed (resultaat € -0,4 miljoen)**
We hebben de administratie van onze activa opgeschoond. Hieruit bleek dat we voor € 0,3 miljoen af moesten boeken om te blijven voldoen aan de wettelijke verslaggevingseisen. Daarnaast vielen de kosten voor eigen personeel en inhuur € 0,1 miljoen hoger uit.
- **Cultuurpresentatie (resultaat € -0,1 miljoen)**
We hebben voor € 0,1 miljoen minder uitgekeerd aan subsidies voor cultuur.

Thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs: resultaat € 2,4 miljoen

Onder dit thema vallen de financiën voor de huisvesting van het onderwijs. De schoolgebouwen zijn eigendom van de stichtingen BreedSaam en Building Breda. Via een overeenkomst hebben we afspraken gemaakt over de instandhouding en de nodige vernieuwing. Hierin zitten ook financiële middelen vanuit de Wet educatie beroepsonderwijs. Breda is verantwoordelijk voor educatietrajecten in de arbeidsregio West-Brabant. Samen met de provincie investeren we in het logistieke kenniscentrum Logistics Community Brabant.

- **Onderwijshuisvesting (resultaat € 2,1 miljoen)**
De ventilatie van bestaande gebouwen op orde brengen, valt strikt genomen niet onder de zorgplicht. Het Rijk en de gemeente hebben met SUVIS-subsidies en een gemeentelijke subsidiegeld beschikbaar gesteld voor de vereiste aanpassingen. Subsidieert het Rijk een ventilatieproject voor 30%, dan wordt daar een gemeentelijke bijdrage van 35% aan gekoppeld. De gemeenteraad heeft € 3 miljoen beschikbaar gemaakt om de luchtkwaliteit op scholen te verbeteren. In 2022 is hiervan € 0,9 miljoen gerealiseerd. De coöperaties hebben gemeld dat meerdere projecten vertraging hebben opgelopen. Daarmee verandert ook de fasering van de uitkering van de gemeentelijke bijdragen. We stellen voor de € 2,1 miljoen aan overgebleven middelen voor projecten in 2022 door te schuiven naar 2023.
- **Hbo (resultaat € 0,3 miljoen)**
Om het personeelstekort aan te pakken, stelden we € 0,2 miljoen beschikbaar vanuit het bestuursakkoord. Daarvoor is een projectleider gezocht die moest gaan bepalen wat er aanvullend nodig is voor de cruciale beroepen en voor het aanleren van vaardigheden. Dit is in 2022 niet gelukt, waardoor deze middelen niet zijn ingezet.

Thema Verbindend bestuur: resultaat € 0,2 miljoen

De gemeente werkt aan werk vanuit regionaal, nationaal en internationaal perspectief. Daarom hebben we binnen dit thema geld opgenomen om gemeenschappelijke regelingen te stimuleren en om bij te dragen aan landelijke organen, zoals de VNG.

- **Bijdrage VNG (resultaat € -0,1 miljoen)**
De bijdrage aan het fonds GGU is € 0,1 miljoen hoger dan vorig jaar. De omvang van het fonds is vooral gegroeid door de budgetneutrale omzetting van onze diensten voor toezicht en handhaving in het sociaal domein. Daarnaast hebben we diensten toegevoegd (ketens Werk, Schulden en Inburgering) en 24/7 ondersteuning van het GGInetwerk. Voor deze extra diensten wordt een hogere bijdrage in rekening gebracht, waardoor een resultaat van € -0,1 miljoen ontstaat.

- **Bestuurlijke samenwerking (resultaat € 0,1 miljoen)**
De € 0,25 miljoen die beschikbaar was voor bestuurlijke samenwerking, hebben we niet volledig besteed. Voor nadere samenwerking binnen De Baronie én een vernieuwde samenwerking tussen Breda en Tilburg zouden we een kwartiermaker en een programmamanager aanstellen. Dat is in 2022 niet gelukt. We gaan hier in 2023 alsnog iemand voor aanstellen. Door de vertraging ontstond een resultaat van € 0,1 miljoen.
- **RWB (resultaat € 0,2 miljoen)**
De bijdrage aan RWB was € 0,2 miljoen lager dan begroot.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbare investeringen	Verwachte uitgaven 2022	Werkelijke uitgaven 2022	Onderuitnutting uitgaven 2022	Vrijval 2022	Nog beschikbaar eind 2022
Ondernemend Breda						
Vorbereidingskosten 't Zoet	715	715	710			5
Woningbouwimpuls Havenkwartier / De Strip	4.636	359	616	-257		4.020
Havenkwartier bodemsanering	325					325
Havenkwartier voorbereiden gebiedsontwikkeling	517	517	377	140		140
Cultuurcluster Klavers Jansen / Electron	1.137	1.212	727	485		410
CrossMark OVTC / Stationskwartier	5.451	209	98	111		5.353
Gasthuisvelden programmakosten	637	637	286	323	201	150
Herontwikkeling vertreklocaties Gasthuisvelden	751	375	28	375		723
Park Seelig Zuid Gasthuisvelden	3.430					3.430
Nieuwe Mark	18.719	3.810	2.878	932		15.841
MFA Bavel	196	196	137	59		59
Economische zaken	390	130	99	31		291
Verbeter Breda	1.000	1.000		1.000		1.000
Stadsdepot	723	18	3	15		720
Breda Ring	4.350	150		150		4.350
Totaal	42.977	9.328	5.959	3.364	201	36.817

TOELICHTING INVESTERINGEN

't Zoet

Dit betreft een voorbereidingskrediet voor de gebiedsontwikkeling van 't Zoet. In 2022 werkten we samen met de provincie aan het Toekomstperspectief 2040, participatie en marktconsultatie. Ook voerden we diverse onderzoeken uit. Daarnaast stelden we een propositie op voor het Rijk om een bijdrage te ontvangen uit het Mobiliteitsfonds. Dit fonds is bedoeld voor mobiliteitsmaatregelen die grootschalige woningbouw mogelijk maken. Ook werkten we aan een tweede propositie voor een claim op het gebiedsbudget bij BZK. Hiermee zou een deel van het groen-blauwe casco kunnen worden betaald.

Woningbouwimpuls Havenkwartier de Strip

Deze middelen voor het bouwen van (betaalbare) woningen in de Strip zijn toegekend. Voor een deel van de investeringskosten (ongeveer 50%) ontvangen wij een subsidie van het Rijk, het overige deel financieren we zelf. In 2022 hebben we de Minister Kanstraat opnieuw ingericht. Ook zijn we gestart met het bouwrijp maken van de Verlengde Speelhuislaan.

Havenkwartier

Dit betreft een voorbereidingskrediet voor de gebiedsontwikkeling van het Havenkwartier. In 2022 hebben we de haalbaarheidsstudies voor Electron, Klavers Jansen en de HUB opgepakt. Ook hebben we een veiligheidsonderzoek uitgevoerd naar de tijdelijke gebruiksvormen op het Haveneiland, waarvan de regelvrije (huur)periode van 10 jaar pas is afgelopen. Deze

onderzoeken ronden we in 2023 af. Daarom schuiven we de resterende middelen door naar 2023. Het krediet wordt ook gebruikt om nieuwe projecten op te starten en voor extern adviezen.

Cultuurcluster Klavers Jansen

De middelen zijn bestemd voor de transformatie en verduurzaming van gebouwen in het Cultuurcluster. In 2022 hebben we de Stokvishallen aangepast en zijn we gestart met de verduurzaming van de erfgoedwaardige kantoorgebouwen van Electron en Stokvis. De resterende middelen zijn in 2023 nodig om deze werkzaamheden af te ronden.

Bodemsanering Havenkwartier

In delen van het Havenkwartier is de grond verontreinigd. Voor de gebiedsontwikkeling is daarom een bodemsanering nodig.

Stationskwartier en OVTC

Dit bedrag bestaat uit meerdere kredieten: investeringen in de openbare ruimte van het Stationskwartier, de 3 Hoefijzers en rondom het OVTC en de aanleg van een waterretentie in 't Zoet. In 2022 hebben we een nieuwe internationale wachtruimte aan de Stationslaan afgerond.

Programma Gasthuisvelden

De middelen zijn bestemd voor het programma Gasthuisvelden, dat na de zomer van 2022 opnieuw is opgestart. Het programmaplan is geactualiseerd en we hebben de deelopgaven benoemd en opgestart. De uitwerking van het masterplan hebben we doorgeschoven naar 2023, inclusief de bijbehorende middelen (€ 0,15 miljoen). Het overige deel (€ 0,2 miljoen) was niet meer nodig en is vrijgevallen.

Nieuwe Mark

Het krediet is bedoeld voor de voorbereiding en de realisatie van de Nieuwe Mark, fase 1 en 2. In 2022 zijn we gestart met de uitvoering van het eerste deel van de Nieuwe Mark fase 1. Ook zijn we gestart met de voorbereiding van fase 2. Daarvoor schoven we de restantmiddelen uit 2022 door naar 2023. Die zijn bestemd voor de plankosten voor het ontwerp en het bestek, de aankoop van gronden, het opstellen van een overeenkomst en het voeren van een bestemmingsplanprocedure.

Herontwikkeling vertreklocaties

Eind 2022 zijn we gestart met het opstellen van het gebiedsperspectief Gasthuisvelden-West.

Seelig-Zuid

Het krediet is bestemd voor de aankoop van het Seelig-terrein van het Rijksvastgoedbedrijf. In 2022 hebben we een koopovereenkomst en een erfpachtovereenkomst ondertekend en hebben we het aankooptraject afgerond. Naar verwachting wordt de grond op 30 juni 2024 opgeleverd.

MFA Bavel

Dit krediet is bedoeld om de multifunctionele accommodatie in Bavel voor te bereiden. In 2022 werkten we aan de afronding van het haalbaarheidsonderzoek.

Verbeter Breda

De raad heeft in 2022 besloten om 1 miljoen investeringsmiddelen te voteren voor een bijdragen aan het tegengaan van tweedeling in de stad. In 2022 is gebleken dat hiervoor regulier exploitatiegelden gebruikt konden worden. De investeringsmiddelen van €1.000.000 zijn doorgeschoven naar 2023 voor nieuwe initiatieven.

RESERVES

Bedragen x € 1.000

Ondernemend Breda	Stand 1-1-2022	Uitsplitsing reserves	Bedrag mutaties	Stand 31-12-2022
Algemene reserve programma 2	0	3.119	-169	2.950
Exploitatiereserve programma 2	0	152	2.587	2.739
Investeringsreserve programma 2	0	0	350	350
Totaal	0	3.271	2.768	6.039

TOELICHTING RESERVES

Dit waren de belangrijkste mutaties in de reserves:

Rijksmiddelen ondersteuning culturele sector

Zoals in het bestuursakkoord 2022-2026 is opgenomen worden de overgebleven coronamiddelen ingezet om het culturele veld in Breda er weer bovenop te helpen.

Hiervan is in 2022 € 0,9 miljoen besteed en resteert er € 1,35 miljoen.

Realisatie kunsthall

Het beschikbare budget wordt verspreid over een periode van 3 jaar voor de activiteiten van het concept kunsthall.

In 2022 is hier € 0,52 miljoen op uitgegeven. Van het resterende bedrag (€ 0,46 miljoen) wordt voorgesteld om deze te overhevelen.

Corona 2022

In 2022 was er € 0,6 miljoen beschikbaar gesteld voor diverse initiatieven. Hiervan is € 0,2 miljoen uitgegeven en het restant is vrijgefallen.

Energiepakket

De beschikbaar gestelde middelen uit het energiepakket zijn in 2022 niet besteed en voorgesteld wordt om deze te overhevelen.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam	Soort document	Jaar
Economische visie	Kaderstellend	2019
Uitgangspuntennotitie Cultuurbeleid Breda 2019-2028	Kaderstellend	2018
Cultuurvisie 'In verband met Cultuur'	Kaderstellend	2019
Breda doet, samen door 2019/2020	Kaderstellend	2018
Aan tafel	Kaderstellend	2017
Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021

Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2018
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Gebiedsvisie Claudius Prinsenlaan	Kaderstellend	2019
Erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst	Kaderstellend	2019
Strategische onderwijs agenda	Kaderstellend	2020
Nota grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Nota van Uitgangspunten samenwerking CSM Provincie Noord Brabant Gemeente Breda	Kaderstellend	2020
Detailhandelsbeleid 2022	Kaderstellend	2022
Bestuursakkoord 2022 - 2026 Dichtbij doen, samen sterk vooruit	Kaderstellend	2022

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BrIM)

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg - van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Als zelfstandig opererende uitvoeringsorganisatie van de gemeente Breda was NV BrIM (NV Bredase Investeringsmaatschappij) jarenlang verantwoordelijk voor de uitgifte van Bredase bedrijventerreinen. Naast de verkoop en heruitgifte van bedrijfskavels waren acquisitie, promotie en relatiebeheer de belangrijkste taken van de NV BrIM.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Een aantal jaren geleden viel het besluit om de NV BrIM hiervoor niet langer in te zetten. Sindsdien is gewerkt aan de afbouw en -eventuele- ontmanteling van de NV. Voor wat betreft de reserves van de NV BrIM zijn twee zaken te melden: een deel is ingezet als garantstelling voor een aantal projecten van de Regiodeal West- en Midden-Brabant, het overige wordt -conform afspraken in het kader van het coalitieakkoord- benut voor de revitalisering van werklocaties.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Website NV Werkgelegenheidsinstituut West-Brabant:	REWIN
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg - van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	10,3%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

- Het doel van REWIN is het bevorderen van de werkgelegenheid en het versterken van de economische structuur van de regio West-Brabant. De 16 West-Brabantse gemeenten en RWB zijn aandeelhouders van de NV REWIN West-Brabant.
- REWIN richt zich op de regionale speerpuntsectoren (logistiek, agrofood/biobased, maintenance en creatieve dienstverlening), het werven van nieuwe bedrijven en het stimuleren van start-ups en groei bij het midden- en kleinbedrijf in West-Brabant.
- Voor de speerpuntsectoren ligt er een programmastructuur. Onder leiding van een Triple Helix-stuurgroep werkt REWIN aan innovatie, business development, human capital en acquisitie.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

- NV REWIN krijgt inhoudelijk aansturing van de Economic Board West-Brabant. Deze zet inhoudelijke lijnen uit, ziet toe op de uitvoering en resultaten en profileert de regio op een hoger schaalniveau.
- In 2022 vond heroriëntatie plaats en is er een nieuwe ambitie voor de regio geformuleerd: 'West-Brabant is in Nederland dé voorloper in de transitie naar een 'nieuwe economie' en is de plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen'. De activiteiten zijn uitgewerkt in de Economische Agenda 2023-2026. De kernthema's Duurzame Economie en Innovatief Ondernemen zijn vastgesteld.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Uiteenlopende zienswijzen over de bijdragen vanuit de gemeenten in de regio zorgen ervoor dat de ambities op onderdelen mogelijk niet uitkomen.

- Er is steeds meer vraag voor cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. In de regio West-Brabant is geen cofinancieringsfonds. Hierdoor kost het veel tijd en inspanning om op korte termijn alsnog geld beschikbaar te krijgen voor onverwachte kansrijke projecten.

NV Stadsherstel Breda

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Stadsherstel Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenborg - van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	13,05%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Gemeente Breda is aandeelhouder van NV Stadsherstel Breda (13,05%). Het doel van Stadsherstel Breda is historische monumentale gebouwen en/of beeldbepalende objecten te kopen, restaureren en exploiteren. Daarmee werkt NV Stadsherstel Breda ook aan gemeentelijke erfgoeddoelen. De Gemeente Breda en NV Stadsherstel Breda hebben een samenwerkingsovereenkomst die de gemeentelijke inzet borgt in projecten van NV Stadsherstel Breda. Deze is in 2022 geëvalueerd. Een geactualiseerde samenwerkingsovereenkomst zal in 2023 worden getekend.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

NV Stadsherstel heeft een vastgoedportefeuille met enkel monumenten. Veelal in eigendom, de Vishal en Lunet B in erfpacht van de gemeente Breda. Momenteel zijn alle objecten verhuurd.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

In het Klapkot is nog steeds sprake van leegstand. Er zijn plannen om het Klapkot te koppelen aan de café de Huiskamer. De koppeling van deze twee monumenten is positief ontvangen door de gemeente, maar er is nog geen vergunning voor aangevraagd. Omdat de brouwerij De Oranjeboom de huurder van NV Stadsherstel Breda is, is er geen sprake van inkomstenderving. Aan het Klapkot is daarnaast het gebruik van de Vishal als buitenterras gekoppeld. Bovengenoemde plannen voor het Klapkot voorzien in gebruik van de Vishal. De plannen om de Vishal met glas dicht te zetten zijn negatief beoordeeld. Dit is een risico voor de verhuurbaarheid door NV Stadsherstel Breda. In 2022 is naar aanleiding van een locatiebezoek in het kader van bovengenoemde plannen handhavend opgetreden tegen zowel de brandveiligheid als manier waarop met de verschillende monumenten gebruikt zijn. NV Stadsherstel Breda is als eigenaar (Klapkot) en erfpachter (Vishal) aangeschreven. Het is de verantwoordelijkheid van NV Stadsherstel Breda deze aanschrijving door te leggen aan de huurder. Het structureel laten gebruiken van beide monumenten door de huurder die past binnen wet- en regelgeving is een risico voor NV Stadsherstel Breda.

Chassé Theater Beheer NV

Ondernemend Breda	Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Chassé Theater
Verantwoordelijk bestuurder:	Marieke de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenborg - van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

Het Chassé Theater is een maatschappelijke instelling die met film en podiumkunsten wil bijdragen aan het geluk van alle

inwoners van Breda. Theater en film laten ons genieten, bieden ons nieuwe inzichten over de zin van het leven en appelleren aan onze relatie tot de ander. De gezamenlijk beleefde (film)theaterervaring nodigt uit tot dialoog en maakt het mogelijk om als mens, en als gemeenschap, te groeien.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De bezoekersaantallen van het Chassé Theater zijn teruggelopen sinds corona. De komende jaren blijft het een uitdaging om weer op het oude niveau te komen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Het Chassé Theater heeft weinig eigen middelen voor het onderhoud aan het pand en de installaties.

GR Regio West-Brabant

Ondernemend Breda	Verbindend bestuur
Website Regio West-Brabant:	Regio West-Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg - van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	26,04%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De Regio West-Brabant (RWB) is een netwerkorganisatie in het hart van de regio. Vanuit deze GR informeert, faciliteert, verbindt, regisseert en adviseert een team van deskundigen de colleges van de West-Brabantse gemeenten. West-Brabant is een belangrijke strategische gesprekspartner voor andere regio's, de provincie Noord-Brabant, het Rijk en Europa voor ontwikkelingen die zich binnen en buiten onze regio afspelen. Het beleid van de Regio West-Brabant krijgt vorm aan de hand van programma's.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

In 2022 namen we afscheid van de bestuurders die samen invulling gaven aan het RWB-actieprogramma 2018-2022. Dit was het eerste actieprogramma met een duidelijke focus op het economisch vestigingsklimaat. Tevreden blikken de betrokken bestuurders terug op de behaalde resultaten en op de manier van samenwerken. Met de, veelal nieuwe, bestuurders werken we aan een realistisch Actieprogramma 2024-2028. Het op een slimme manier organiseren van uitvoeringskracht is noodzakelijk om de plannen te verwezenlijken.

Tegelijk is duidelijk dat de grote maatschappelijke opgaven moeten leiden tot bijsturing op inhoud. Dat proces is al gaande. De triplehelix samengestelde Economic Board West-Brabant stelde eind 2022 haar nieuwe agenda voor de komende jaren vast. Doel is dat West-Brabant koploper wordt in de transitie naar een nieuwe economie met innovatief ondernemerschap. Dit betekent dat een nog sterker accent op lopende programma's als plant-based en circulaire economie komt te liggen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- De afhankelijkheid van de (vaak personele) inzet van gemeenten bepaalt de slagingskans van regionale projecten.
- Uiteenlopende zienswijzen zorgen ervoor dat de basisfinanciering van de GR onder (toenemende) druk staat.
- Het risico op kleinschalig collectief vervoer betreft het faillissement van de huidige vervoerder en een capaciteitstekort.
- Er is steeds vaker vraag naar cofinanciering bij subsidieoproepen vanuit het Rijk en de EU. In de regio West-Brabant is geen cofinancieringsfonds. Hierdoor kost het veel tijd en inspanning om op korte termijn alsnog geld beschikbaar te krijgen voor onverwachte kansrijke projecten.

Belgisch-Nederlands Grensoverleg

Ondernemend Breda	Verbindend bestuur
Website BENEKO:	BENEKO
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	9,53%
Soort verbonden partij:	Overige verbonden partijen

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

In totaal 21 grensgemeenten in de provincies Antwerpen respectievelijk Noord-Brabant vormen samen het Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEKO). Het totale gebied heeft 877.000 inwoners. en een oppervlakte van 151.000 ha.

Het samenwerkingsverband werd opgericht in 1968 als een informele associatie van een 11-tal gemeenten die behoren tot de provincies Noord-Brabant respectievelijk Antwerpen. In 1986 werd het samenwerkingsverband geformaliseerd tot een internationale rechtspersoon. BENEKO is juridisch een zogenaamde BGTS (Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking).

Doel is het bevorderen van grensoverschrijdend bestuurlijk overleg en grensoverschrijdende samenwerking en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen. Om zo bedreigingen te keren én kansen te pakken, in samenwerking met alle instanties die daarbij kunnen helpen.

De landsgrens die met het Verdrag van Schengen vrijwel onzichtbaar is geworden, vormt in de praktijk vaak nog een obstakel als het gaat om thema's als klimaatverandering, grensarbeid, bestrijding van criminaliteit, milieubescherming en waterbeheersing, rampenpreventie, ambulancevervoer en openbaar vervoer. Daarnaast worden kansen die de nabijheid van het buurland biedt over en weer nog onvoldoende benut.

De samenwerking en afstemming binnen BENEKO focust op vier themalijnen:

- Veiligheid en criminaliteitsbestrijding
- Gezondheidszorg
- Economie en arbeidsmarkt
- Natuurontwikkeling, Toerisme en Recreatie

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Het netwerk bestaat inmiddels meer dan vijftig jaar en de activiteiten worden bekostigd via de jaarlijkse bijdragen van de deelnemende gemeenten.

BENEKO is in 2020 gestart met een professionaliseringslag voor betere samenwerking, grotere zichtbaarheid en betere externe communicatie. Mede vanwege corona en beëindiging extern programmamanagement heeft dit proces vertraging opgelopen. In 2022 hebben hierdoor weinig activiteiten plaatsgevonden. De focus lag op een diepgaande evaluatie van het BENEKO verband onder alle deelnemende gemeenten. De resultaten bieden handvatten voor herijking van de focus, actieagenda en organisatie van BENEKO naar de toekomst toe. Besluitvorming hierover is voorzien in het voorjaar van 2023.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor de continuïteit van dit netwerk is bestuurlijk draagvlak essentieel.

